

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет
Кафедра цифрових технологій фінансових операцій

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: *«Облік та внутрішньогосподарський контроль дебіторської заборгованості товарів, робіт, послуг у ТОВ «ЕЛІТВІНПРОМ»*

Здобувачки Уранковської О.М.

4 курсу 431 групи

Керівник доц. Маркова Т.Д.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від "14" червня 2023 р., протокол №18.

Завідувачка кафедри цифрових технологій фінансових операцій

_____ проф. Ткачук Г.О.

Одеса – 2023 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки бізнесу і контролю

Кафедра цифрових технологій фінансових операцій

Ступінь вищої освіти “бакалавр”

Спеціальність 071 “Облік і оподаткування”

Освітня програма “Облік і аудит”

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Зав. кафедри
цифрових технологій
фінансових операцій**

“___” _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ

Уранковської Олени Михайлівни

---

1. Тема роботи: ***«Облік та внутрішньогосподарський контроль дебіторської заборгованості товарів, робіт, послуг у ТОВ «ЕЛІТВИНПРОМ»»***

Затверджена наказом ОНТУ від 07 квітня 2023 р. наказ № 139-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи ***14 червня 2023 р.***

3. Вихідні дані до роботи: ***Звітні дані про діяльність підприємства за 2019-2020р.р.***

---

4. Перелік питань, які потрібно розробити: ***Теоретичні основи обліку дебіторської заборгованості. Організація бухгалтерського, фінансового та податкового обліку діяльності ТОВ «ЕЛІТВИНПРОМ». Організація внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості. Висновки та пропозиції.***

---

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) –

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 15 лютого 2023 р.

Керівник _____ доц. Маркова Т.Д.

Завдання прийняв до виконання _____ Уранковська О.М.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи	15.02.23 - 20.04.23	
2. Організація бухгалтерського, фінансового та податкового обліку діяльності підприємства	21.04.23 - 15.05.23	
3. Організація внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості	16.05.23 - 05.06.23	
4. Оформлення кваліфікаційної роботи	06.06.23 - 13.06.23	

Здобувач-дипломник _____ Уранковська О.М.

Керівник роботи _____ доц. Маркова Т.Д.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач-дипломник Уранковська О.М. _____

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи бакалавра на тему: «Облік та внутрішньогосподарський контроль дебіторської заборгованості товарів, робіт, послуг у ТОВ

«ЕЛІТВІНПРОМ»

У першому розділі кваліфікаційної роботи на основі праць вітчизняних учених економістів та нормативно-правових актів визначено поняття, оцінку, класифікацію дебіторської заборгованості, розглянуто облік поточної товарної та нетоварної дебіторської заборгованості, а також методику створення та облік резерву сумнівних боргів і облік довгострокової дебіторської заборгованості.

Другий розділ присвячений організації бухгалтерського, фінансового та податкового обліку діяльності підприємства ТОВ «Елітвінпром». Також, у розділі наводяться фінансово-економічні показники підприємства за різні роки, такі як прибуток, чистий прибуток, дохід від реалізації продукції, дебіторська та кредиторська заборгованість, оборотні кошти, тривалість обороту, рентабельність продукції та виробництва.

Організація внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості відображена у третьому розділі. Саме в ньому характеризуються конкретні положення завдань, об'єктів та джерел інформації контролю дебіторської заборгованості. Характеристика методичних прийомів контролю розрахунків з покупцями та замовниками та контроль обліку по розрахунках з покупцями та замовниками розкривають кінцеві положення роботи та доводять її до кінця.

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини – 72

таблиць – 11

рисуноків – 5

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI	11
1.1. Поняття, визнання, оцінка та класифікація дебіторської заборгованості.....	11
1.2. Облік поточної товарної та нетоварної дебіторської заборгованості	14
1.3. Методика створення та облік резерву сумнівних боргів	21
1.4. Облік довгострокової дебіторської заборгованості.....	28
2. ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО, ФІНАНСОВОГО ТА ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ЕЛІТВІНПРОМ»	30
2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ «Елітвінпром»	30
2.2. Характеристика організації бухгалтерського обліку та облікова політика».....	33
2.3. Особливості автоматизації обліку дебіторської заборгованості....	51
3. ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI	55
3.1. Завдання, об'єкти та джерела інформації контролю дебіторської заборгованості	55
3.2. Характеристика методичних прийомів контролю розрахунків з покупцями та замовниками	56
3.3. Контроль обліку по розрахунках з покупцями та замовниками ...	62
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73

ВСТУП

На сьогодні облік є найважливішою функцією управління. Відображаючи реальні процеси виробництва, обігу, розподілу та споживання, облік характеризує фінансово-економічний стан господарювання і є основою для планування його майбутньої діяльності. Процес реформування бухгалтерського обліку проходить складно, з урахуванням національних особливостей та набутого досвіду розвитку колишньої облікової системи. У процесі діяльності підприємство не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг тощо.

В реальній практиці постійно виникають ситуації, коли по тим чи іншим причинам підприємство не в змозі стягнути борги з контрагентів за відвантажені товари, продукцію чи надані послуги.

Студент	Уранковська О.М.			КРБ.ЦТФО.139-03.1.9		
				Текстова частина	Стад	Стор.
					5	72
Керівник	Маркова Т.Д.				ОНТУ	
Зав.каф.	Ткачук Г.О.					

В цьому випадку виникає дебіторська заборгованість, яка є по суті безпроцентною позичкою покупцям. Вона зависає на довгі місяці, а іноді – роки і чим довший термін непогашення тим ймовірніше, що оплата за продукцію чи товари не надійде. Зростання дебіторської заборгованості погіршує фінансовий стан підприємства, а іноді приводить до банкрутства.

На сьогодні облік є найважливішою функцією управління. Відображаючи реальні процеси виробництва, обігу, розподілу та споживання, облік характеризує фінансово-економічний стан господарювання і є основою для планування його майбутньої діяльності. Процес реформування бухгалтерського обліку проходить складно, з урахуванням національних особливостей та набутого досвіду розвитку колишньої облікової системи. У процесі діяльності підприємство не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг тощо.

В реальній практиці постійно виникають ситуації, коли по тим чи іншим причинам підприємство не в змозі стягнути борги з контрагентів за відвантажені товари, продукцію чи надані послуги. В цьому випадку виникає дебіторська заборгованість, яка є по суті безпроцентною позичкою покупцям. Вона зависає на довгі місяці, а іноді – роки і чим довший термін непогашення тим ймовірніше, що оплата за продукцію чи товари не надійде. Зростання дебіторської заборгованості погіршує фінансовий стан підприємства, а іноді приводить до банкрутства.

Дебіторська заборгованість має великий вплив на визначення достовірності фінансової звітності, тому правильне її визначення має важливе значення. Цим визначається актуальність даної роботи.

Найбільш актуальним питанням, яке гостро постає перед суб'єктами господарювання в сучасний період і напряму пов'язано з розрахунково-платіжними операціями, є виникнення та погашення дебіторської заборгованості.

Тому на сьогодні найбільш важливими проблемами, рішення яких повинно сприяти покращенню фінансового стану підприємства є правильна організація обліку дебіторської заборгованості, її аналіз й контроль, що спрямовані на виявлення впливу факторів, щодо зростання заборгованості та обчислення резерву сумнівних боргів.

Дебіторська заборгованість знаходить відображення як у діяльність підприємства так і у звітності. Вплив дебіторської заборгованості на діяльність очевидний. Якщо будь-яке підприємство матиме значний обсяг заборгованості це буде впливати на процес виробництва або збуту. Якщо наше підприємство має величезну дебіторську заборгованість це означатиме що у підприємства є кошти але вони тимчасово не доступні тобто ми не можемо розраховувати на прибутки, тому що кошти не працюють. Таким чином бухгалтери будь-якого підприємства повинні уважно відноситися до обсягів дебіторської заборгованості і не допускати її не погашення. Для цього необхідно стежити за строками погашення заборгованості, яка виникла внаслідок діяльності підприємства. Також важливим є правильне відображення дебіторської заборгованості у звітності. Виокремлення цих даних може призвести до неправдивого визначення фінансового стану підприємства.

Проблемам розвитку теорії і практики бухгалтерського обліку та аудиту дебіторської заборгованості присвячено ряд праць вітчизняних учених економістів: С.Л. Берези, О.С. Бондаренка, І.О. Власової, Л.З. Городянської, Н. Гури, М.Г. Жук, О.І. Коблянської, М.Л. Котляра, О.М. Кіяшко, О.В. Лишиленка, Н. Матицини, І.М. Медведик, О.А. Скорби, В.В. Сопка, Н.М. Ткаченко та ін.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в поглибленому вивченні обліку та внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості товарів, робіт, послуг на прикладі підприємства ТОВ «Елітвинпром».

Об'єктом дослідження є процес внутрішнього контролю дебіторської заборгованості у ТОВ «Елітвинпром».

Предметом роботи є організація обліку та внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємстві.

Для досягнення мети дослідження, було поставлено наступні *завдання*:

- визначити економічну сутність дебіторської заборгованості, склад та характеристику;
- розглянути облік поточної товарної та нетоварної дебіторської заборгованості;
- розглянути методику створення та облік резерву сумнівних боргів;
- розглянути облік довгострокової дебіторської заборгованості;
- розглянути техніко-економічну характеристику ТОВ «Елітвинпром»;
- розглянути характеристику організації бухгалтерського обліку та облікова політика;
- розглянути особливості автоматизації обліку дебіторської заборгованості;
- визначити завдання, об'єкти та джерела інформації контролю дебіторської заборгованості;
- розглянути характеристику методичних прийомів контролю розрахунків з покупцями та замовниками;
- дослідити автоматизацію обліку на підприємстві за допомогою програмного забезпечення;
- розглянути організацію та методику аудиту достовірності відображення в обліку відвантаження та реалізації готової продукції на підприємстві;
- розглянути контроль обліку по розрахунках з покупцями та замовниками.

Методологічною основою є наукові методи, що спираються на вимоги об'єктивного і всебічного контролю та обліку дебіторської заборгованості на підприємстві.

При вирішенні поставлених завдань були використані загальнонаукові *методи і прийоми дослідження*: системний аналіз – для деталізації і розчленування об'єкта дослідження на окремі важливі складові елементи; конкретизація – для обґрунтування змісту форм облікового забезпечення; дослідження документів за формою та змістом – для виявлення їх відповідності щодо адекватності вимогам стандартів; порівняння – для зіставлення даних підприємства у динаміці; групування – для визначення залежностей одних показників від інших; середніх і відносних величин – для глибшого розуміння сутності і причини відхилення його змін; горизонтальний і вертикальний аналізи – для визначення рівня впливу і питомої ваги кожного окремого показника на загальний результат із зміною у часі.

Інформаційна база. Під час написання кваліфікаційної роботи було використані наукові праці, навчальні посібники, нормативні документи, а також фактичні матеріали (документи) ведення обліку ТОВ «Елітвінпром».

Апробація результатів роботи. Основні теоретичні та практичні результати дослідження доповідалися та отримали позитивну оцінку на наукову студентську конференцію ОНТУ (секція цифрові технології фінансових операцій) квітень 2023 р., на IV та V Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді» 20-21 жовтня 2022 року та 30-31 травня 2023 року.

Публікації. Результати дослідження опубліковано у Збірнику матеріалів тез IV та V Всеукраїнської студентської науково-практичній конференції «Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді» 30 – 31 травня 2023 та IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції 20-21 жовтня 2022 року загальним обсягом 0,08 друк. арк.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 75 сторінок, у тому числі 72 сторінок основного тексту, список використаних джерел зі 29 найменувань на

Зсторінок. Робота містить 5 рисунків і 11 таблиць, загальний обсяг яких складає 12 сторінок.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

1.1. Поняття, визнання, оцінка та класифікація дебіторської заборгованості

Дебіторська заборгованість – це сума боргів юридичних та фізичних осіб підприємству та є наслідком господарських операцій, що мали місце в минулому, але підлягають погашенню в майбутньому [1].

П(С)БО №10 "Дебіторська заборгованість" визначає методи оцінки дебіторської заборгованості на етапах зарахування її на баланс підприємства, при відображенні у фінансовій звітності на дату балансу і при списанні з балансу як безнадійної [23].

Спочатку дебіторська заборгованість приймається на баланс за історичною (фактичною) собівартістю. Вона являє собою вартість придбаних дебітором активів (товарів, нематеріальних активів, виконаних робіт, наданих послуг, коштів, нарахованих до одержання відсотків і т.д.).

П(С)БО №10 встановлює особливий порядок оцінки дебіторської заборгованості за продукцію, роботи, товари, послуги, – вона зараховується на баланс (визнається в обліку) одночасно з визнанням доходу. Таким чином, для визнання поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги необхідно, щоб виконувалися критерії визнання доходу (П(С)БО 15, п.8):

- покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);
- підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);
- сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена;
- є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Момент передачі ризиків й вигод, пов'язаних з правом власності на продукцію, товари, роботи, послуги визначається на основі вивчення угоди поставки продукції (товару, послуг), яка укладена між підприємством та покупцем, та обставин операції.

Одночасно з визнанням дебіторської заборгованості відбувається її класифікація за певними критеріями:

- 1) строк погашення та зв'язок з нормальним операційним циклом;
- 2) об'єкти щодо яких виникла дебіторська заборгованість; своєчасність погашення [8].

Згідно з П(С)БО 10 дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову та поточну. Довгострокова – це сума заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу і буде погашена після 12 місяців з дати балансу. Поточна – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального циклу або буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу. Поточною дебіторською заборгованістю вважається також сума дебіторської заборгованості, яка триває більше одного року, але очікується, що вона буде погашена в ході нормального операційного циклу підприємства. При цьому враховуються два критерії: строк погашення та зв'язок з нормальним операційним циклом.

Дебіторська заборгованість також класифікується за об'єктами щодо яких вона виникла. Згідно з цим виділяють такі види дебіторської заборгованості:

- заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця;
- заборгованість забезпечена векселями;
- надані позики;
- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками (з бюджетом, за виданими авансами, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків);
- інша дебіторська заборгованість. [8]

Залежно від своєчасності погашення дебіторська заборгованість поділяється на:

- дебіторську заборгованість, строк оплати якої не настав (строкова дебіторська заборгованість);
- дебіторська заборгованість не сплачена в строк (прострочена). В тому числі:
  - сумнівна дебіторська заборгованість;
  - безнадійна дебіторська заборгованість.

Після узагальнення економічної літератури щодо дебіторської заборгованості можна подати загальну класифікацію дебіторської заборгованості (рис.1.1).

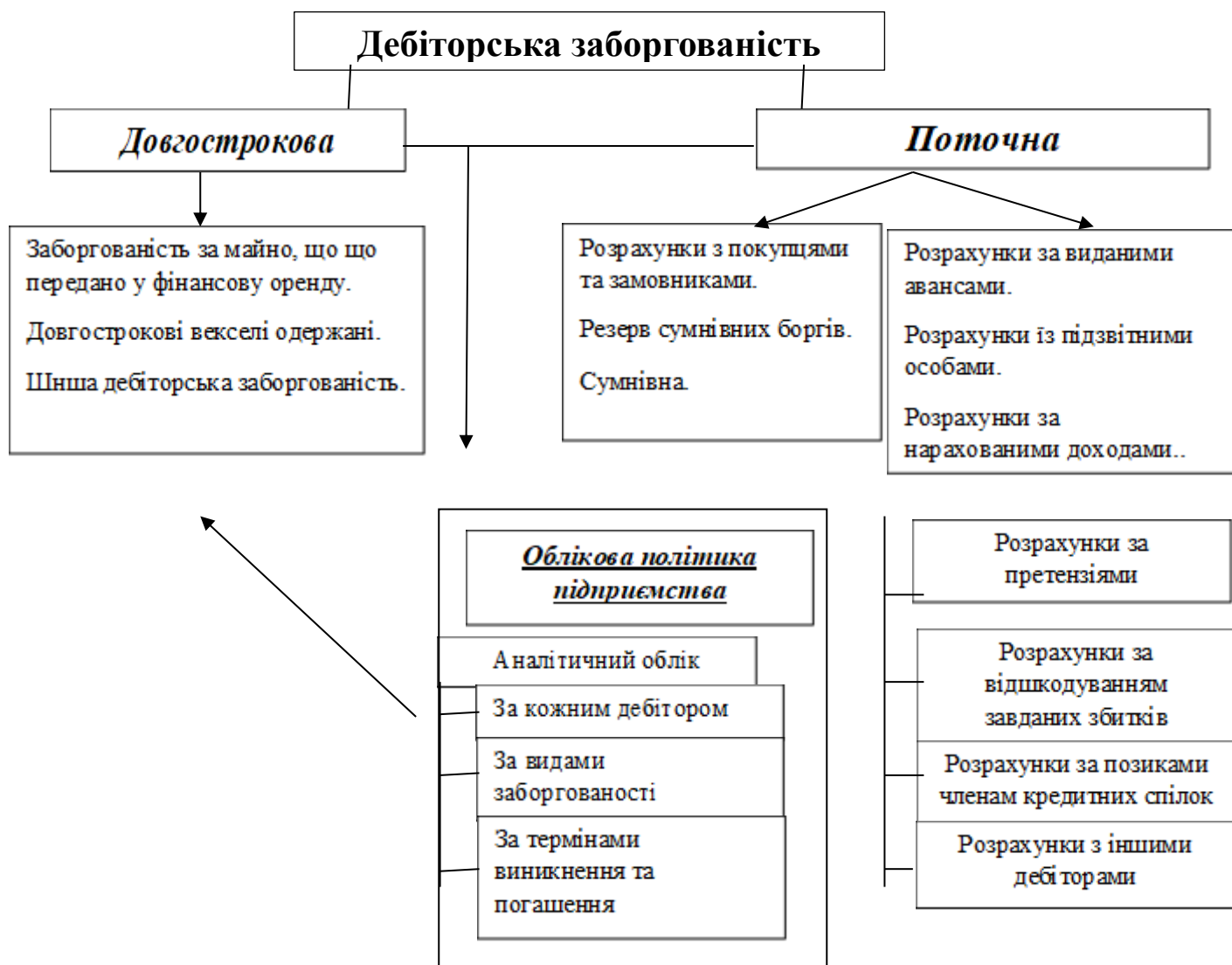

Рис. 1.1. Класифікація дебіторської заборгованості [23]

Для накопичення інформації про дебіторську заборгованість та відображення операцій по ній у Плані рахунків передбачені рахунки класу 1 “Необоротні активи” та класу 3 “Кошти, розрахункові та інші активи”. Ці рахунки об’єднуються у відповідні статті, які відображаються у Балансі.

Крім того, для обліку дебіторської заборгованості використовується позабалансовий рахунок 071 “Списана дебіторська заборгованість”. На цьому рахунку обліковується списана дебіторська заборгованість протягом не менше трьох років з дати списання для спостереження за можливістю її стягнення у разі зміни майнового становища боржника. Дебіторська заборгованість остаточно списується з позабалансового рахунку 071 після вирішення питання щодо визнання винних осіб або у зв’язку із закінченням строку обліку такої заборгованості.

1.2.Облік поточної товарної та нетоварної дебіторської заборгованості

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги виникає, коли підприємство реалізує їх у кредит, тобто з відстрочкою платежу. Для бухгалтерського обліку такої дебіторської заборгованості використовується активний рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», який має три субрахунки:

361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;

362 «Розрахунки з іноземними покупцями»;

363 «Розрахунки з учасниками ПФГ».

За дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов’язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом – сума

платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу та інші види розрахунків. Сальдо рахунку показує заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги) і відображається у балансі за рядком 1125.

Зазвичай рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» використовується для обліку поточної дебіторської заборгованості за розрахункам за продукцію, товари, роботи, послуги, не забезпечену векселями та виникаючу у ході основної діяльності підприємства. Планом рахунків не рекомендовано відображати на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» аванси та передоплати, заборгованість по іншій операційній, фінансовій, інвестиційній діяльності. Для цих цілей передбачені відповідні рахунки – 681 «Розрахунки за авансами одержаними» та 371 «Розрахунки за виданими авансами». [21]

Основним правовим документом для здійснення реалізації продукції (товарів) є договір купівлі-продажу, в якому містяться дані про терміни й умови постачання, вимоги до якості товару, умови розрахунків, відповідальність сторін за невиконання умов договору тощо. При разових постачаннях або відпустці товарів в незначній кількості реалізація товарів може здійснюватися без укладення письмового договору, а на підставі виписаних рахунків-фактур.

При реалізації продукції (товарів), робіт, послуг виписується відповідний первинний документ. До первинних документів, що засвідчують виникнення дебіторської заборгованості покупців та замовників, належать накладні, видаткові накладні, рахунки-фактури, рахунки, акти прийому виконаних робіт (послуг), податкові накладні, товарно-транспортні накладні, товарні накладні, декларації митної вартості тощо.

До первинних документів, що засвідчують погашення заборгованості, належать виписки банку, платіжні доручення, прибуткові касові ордери, акти виконаних робіт, послуг тощо.

Побудова аналітичного обліку на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» повинна забезпечити отримання даних про заборгованість, строк сплати по якій ще не настав, а також заборгованість, не сплачену в строк. Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем чи замовником, за кожним пред'явленим до сплати документом, а також за строками погашення заборгованості. На субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями», крім того, аналітичний облік ведеться в гривнях та валюті, обумовленій договором.

Регістром аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками є відомість № 3.1, а синтетичного обліку – журнал № 3.

Типова кореспонденція рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» наведена у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Типова кореспонденція рахунків по обліку розрахунків з покупцями та замовниками*

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Реалізація ТМЦ з подальшою оплатою:		
- Відображено дохід від реалізації ТМЦ, виконаних робіт, наданих послуг (сума з ПДВ)	36	70, 712
- Нарахована сума податкового зобов'язання з ПДВ	70, 712	641
- Надійшла оплата (сума з ПДВ)	30, 31	36
- Списано собівартість реалізованих ТМЦ	90, 943	20, 22, 28 і т.д.
Отримання попередньої оплати:		
- Отримано авансовий платіж за матеріальні цінності (сума з ПДВ)	30, 31	681
- Відображено суму податкових зобов'язань з ПДВ	643	641
- Відображено відвантаження ТМЦ	36	70, 712
- Списано раніше нараховані податкові зобов'язання з ПДВ	70, 712	643
- Списано собівартість реалізованих ТМЦ	90, 943	20, 22, 28 і т.д.
- Здійснено взаємозалік заборгованостей	681	36
Отримано вексель в забезпечення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	182, 34	36
Створено резерв сумнівних боргів	944	38
Списано частину дебіторської заборгованості, що визнана безнадійною	38	36
Проведено взаємозалік дебіторської і кредиторської заборгованостей одного контрагента	63	36

*складено на підставі джерел [21]

У процесі діяльності підприємства виникає поточна дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг. [21]. Для обліку такої заборгованості передбачений рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами», який має 7 субрахунків, характеристика яких наведена у табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Субрахунки, що відкриваються до рахунку 37 "Розрахунки з різними дебіторами" [21]

<i>№ субрахунку</i>	<i>Назва субрахунку</i>	<i>Характеристика</i>
371	Розрахунки за виданими авансами	Передбачений для обліку розрахунків за виданими авансами під поставку матеріальних цінностей або під виконання робіт, а також по оплаті продукції та робіт, прийнятих замовником по частковій готовності
372	Розрахунки з підзвітними особами	Ведеться облік розрахунків з підзвітними особами. Цей субрахунок використовується для обліку грошових коштів, виданих в підзвіт працівникам (зі спискового складу) на адміністративно-господарські, операційні витрати та службові відрядження
373	Розрахунки за нарахованими доходами	Ведеться облік нарахованих дивідендів, відсотків, роялті тощо, які підлягають отриманню
374	Розрахунки за претензіями	Ведеться облік розрахунків за претензіями, які пред'явлені постачальникам, підрядникам, транспортним та іншим організаціям, а також за пред'явленими їм та визнаними штрафами, пенєю, неустойками
375	Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків	Ведеться облік розрахунків за відшкодуванням підприємству завданих збитків в результаті нестачі і втрат від псування цінностей, нестачі та розкрадання грошових коштів, якщо винуватця виявлено
376	Розрахунки за позиками членам кредитних спілок	Ведеться облік розрахунків за позиками членам кредитних спілок у кредитних спілках
377	Розрахунки з іншими дебіторами	Виникають з приводу розрахунків за іншими операціями, облік яких не відображається на інших субрахунках рахунку 37 "Розрахунки з різними дебіторами", зокрема розрахунки за операціями, пов'язаними із здійсненням спільної діяльності (без створення юридичної особи), усі види розрахунків з працівниками (крім розрахунків з оплати праці та з підзвітними особами, інші розрахунки. Для узагальнення інформації про розрахунки з працівниками підприємства за товари, продані в кредит, по наданих позиках, по відшкодуванню матеріального збитку, видачі в розстрочку форменого одягу, страховому відшкодуванню страхових сум працівникам тощо

За дебетом рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання, сальдо означає наявність заборгованості дебіторів на початок чи кінець місяця.

Аналітичний облік розрахунків з різними дебіторами ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення та погашення, за позиками членам кредитних спілок – у розрізі членів спілки. Регістром аналітичного обліку розрахунків з іншими дебіторами є відомість № 3.2, а синтетичного обліку – журнал № 3.

Основна кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з іншими дебіторами наведена у табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Відображення операцій з обліку іншої поточної дебіторської заборгованості [21]

№ п/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерська проводка	
		Дебет	Кредит
Облік розрахунків з авансів виданих			
1	Перерахований постачальникам та підрядникам аванс за виробничі запаси, товари, роботи, послуги з каси (поточного рахунку). Відображений податковий кредит з ПДВ	371 641	311 (301) 644
2	Проведений взаємозалік заборгованості з виданого раніше авансу	63 (685)	371
3	Повернутий виданий раніше аванс	311 (301)	371
Облік розрахунків з підзвітними особами			
4	Відображено видачу авансу, виданого працівнику на відрядження або на господарські потреби	372	301 (311)
5	Видані під звіт грошові документи	372	30
6	Придбано підзвітною особою виробничі запаси, МШП, товари	20, 22, 28	372
7	Відображений податковий кредит з ПДВ	641	372
8	Наданий авансовий звіт підзвітної особи про фактично проведених відрядженнях, господарських витратах тощо	91, 92, 93, 94	372
9	Наданий авансовий звіт підзвітної особи про сплату періодичних видань на майбутній період	39	372
10	Повернутий залишок невикористаної підзвітною особою суми в касу чи на поточний рахунок	301 (311)	372
11	Відображено перевитрачання підзвітною особою сум понад встановленої норми	949	372

Облік розрахунків з нарахованих доходів			
12	Нараховані доходи у вигляді дивідендів по акціям, що належать підприємству	373	731
13	Нараховані доходи у вигляді процентів на залишки грошових коштів у банку	373	719
14	Нараховані доходи у вигляді процентів по облігаціям, депозитам; позикам, наданим іншим підприємствам; переданим у фінансову оренду необоротним активам тощо	373	732
15	Нараховані інші фінансові доходи (наприклад, роялті)	373	733
16	Отримані фінансові доходи на поточний рахунок чи в касу	311 (301)	373
17	Виплачені дивіденди акціями	373	14
Облік розрахунків за претензіями			
18	Пред'явлена претензія постачальникам, транспортним організаціям за порушення умов договорів тощо	374	63 (685)
19	Пред'явлена претензія постачальникам із-за браку	374	24
20	Пред'явлена претензія банку по помилково списаним грошовим коштам з поточного рахунку	311	374
21	Отримано грошові кошти в рахунок погашення заборгованості за претензію	301 (311)	374
22	Задоволена претензія шляхом додаткового постачання ТМЦ, що не надійшли раніше	20, 22, 28	374
23	Відображена сума претензій для погашення довгострокової дебіторської заборгованості при зверненні до суду	374	18
Облік розрахунків за відшкодуванням завданих збитків			
24	Віднесено на винну особу фактичну недостачу, що підлягає відшкодуванню	375	716
25	Списана нестача грошей у касі у нарахування винуватцю	375	301
26	Віднесена сума втрат по браку на винуватця	375	24
27	Проведені утримання із зарплати по заподіяним збиткам	661	375
28	Внесена готівка в касу чи на поточний рахунок в погашення заборгованості винуватця	301 (311)	375
29	Списана на витрати безнадійна дебіторська заборгованість винуватця при закінченні строку позовної давнини	944	375
Облік розрахунків з іншими дебіторами			
30	Нараховані доходи від передачі активів в операційну оренду	377	713
31	– Видана позика працівникам підприємства – Надана тимчасова фінансова допомога іншим організаціям	377	301 (311)
32	Переведена у склад поточної довгострокова дебіторська заборгованість, коли до строку її погашення залишилося менше 12 місяців	377	18
33	Відображений дохід від реалізації оборотних активів (виробничих запасів, МШП тощо)	377	712

34	Передані ТМЦ чи грошові кошти у спільну діяльність	377	20, 22, 26, 28, 301, 311
35	Відображено зарахування заборгованостей: – при бартері – раніше отриманого авансу	631 681	377 377
36	Проведені утримання з зарплати працівників у погашення заборгованості з позики, за товари в кредит, за виконавчими листами	661	377
37	Внесено гроші в касу (поточний рахунок) працівниками в погашення заборгованості з позики, за товари в кредит	301 (311)	377
38	Отримані грошові кошти від продажу оборотних активів	311 (301)	377

В цілях недопущення спотворення даних бухгалтерського обліку і забезпечення фінансової стійкості підприємства дебіторська заборгованість має бути витребувана. Спочатку витребування дебіторської заборгованості здійснюється в претензійному порядку, далі стягнення дебіторської заборгованості проходить у судовому порядку.

Кожне підприємство повинне контролювати стан дебіторської заборгованості, проводити її облік, а також звіряння взаєморозрахунків. При виявленні суми дебіторської заборгованості її треба пред'явити боржнику і витребувати її.

Якщо впродовж строку позовної давності сума дебіторської заборгованості не стягнута або боржника ліквідовано, то підприємство списує дебіторську заборгованість.

Оскільки дебіторська заборгованість відноситься до майна підприємства, то вона підлягає обов'язковій інвентаризації.

Якщо ж в результаті інвентаризації розрахунків буде виявлена дебіторська заборгованість, строк позовної давності за якою збіг, то в цьому випадку працівник бухгалтерії складає довідку за синтетичними рахунками бухгалтерського обліку з вказівкою винних в цьому осіб, а також назви та адреси дебіторів або кредиторів, суми, причини, дати та основи виникнення заборгованості (підпункт "д" п. 11.11 Інструкції N 69). [28]

За результатами проведеної інвентаризації виявляються сумнівна дебіторська заборгованість та дебіторська заборгованість, нереальна, прострочена дебіторська заборгованість, строки позовної давності за кожним зобов'язанням.

Для оформлення результатів інвентаризації розрахунків з покупцями, постачальниками та іншими дебіторами та кредиторами застосовується форма Акту інвентаризації розрахунків з покупцями, постачальниками та іншими дебіторами та кредиторами (форма N інв-17), затверджена Постановою №241. Цей Акт складається в одному екземплярі інвентаризаційною комісією на підставі виявлення за документами залишків сум, що числяться на відповідних рахунках, підписується і передається в бухгалтерію.

По вказаних видах заборгованості до акту інвентаризації розрахунків має бути прикладено довідку (додаток до форми N інв-17), яка є основою для складання форми N інв-17. Довідка складається за синтетичними рахунками бухгалтерського обліку. [24]

1.3. Методика створення та облік резерву сумнівних боргів

Резерв сумнівних боргів створюється на підприємстві, по-перше, для достовірного відображення дебіторської заборгованості у балансі, адже поточна дебіторська заборгованість відображається у балансі у сумі різниці між наявною заборгованістю та резервом сумнівних боргів. По-друге, за рахунок резерву списується безнадійна заборгованість. Отже, зазначимо те, як розрахувати суму такого резерву.[2]

Насамперед нагадаємо, що правила бухобліку дебіторської заборгованості встановлено П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» (далі — П(С)БО 10). Також незайвим буде пригадати і визначення деяких термінів, що використовуються під час обліку зазначених вище операцій.

Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Сумнівний борг — поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником.

Безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності.

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості — сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів. [25]

Як бачимо з наведених вище визначень, П(С)БО 10 передбачає нарахування резерву сумнівних боргів (далі — резерв) тільки щодо поточної дебіторської заборгованості. Адже саме для такої заборгованості п. 7 П(С)БО 10 передбачає особливий порядок відображення в балансі, коли така заборгованість включається до підсумку балансу за її чистою реалізаційною вартістю.

Як зазначено у п. 5 П(С)БО 10, дебіторська заборгованість визнається активом, якщо є ймовірність отримання у майбутньому економічних вигід та її суму може бути достовірно визначено. Економічні вигоди у цьому випадку полягають в тому, що менш ліквідний актив (заборгованість) перетворюється на більш ліквідний — кошти. Достовірність суми дебіторської заборгованості обумовлено наявністю відповідних первинних документів, за якими її можна визначити (виписки банку, накладні, акти тощо).

Якщо з часом зменшується ймовірність отримання економічних вигід (тобто ймовірність погашення заборгованості), така поточна дебіторська заборгованість не визнається активом. Відповідно її потрібно відобразити

у фінансовій звітності так, щоби давати повну, правдиву та неупереджену інформацію про розмір дебіторської заборгованості підприємства, яку воно реально може перетворити на кошти. Крім того, слід дотримуватися принципу обачності, згідно з яким методи оцінки, що застосовуються у бухобліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства. Для цього є механізм створення резерву сумнівних боргів. На суму такого резерву зменшується первісна вартість поточної дебіторської заборгованості і таким чином у фінансовій звітності відображається залишкова вартість дебіторської заборгованості, яка має назву «чиста реалізаційна вартість». [5]

Наприклад, загальна сума поточної дебіторської заборгованості підприємства становить 25000 грн. Підприємство має інформацію, що частина цих боргів у сумі 1200 грн може залишитися непогашеною. Відповідно сума боргів, які напевне буде погашено, становить $25000 - 1200 = 23800$ грн. Отже, підприємство може очікувати на надходження коштів лише у сумі 23800 грн, а не 25000 грн. Очевидно, ця інформація буде важливою для користувачів фінансової звітності цього підприємства, і щоби мати змогу відобразити її у балансі, підприємство створило резерв сумнівних боргів у сумі 1200 грн.

Механізм створення резерву не застосовується: щодо довгострокової заборгованості, а також поточної придбаної заборгованості або такої, що призначена для продажу (п. 7 П(С)БО 10). Ці види заборгованості списуються без застосування резерву у той момент, коли вони перестають бути активом та відповідати вимогам п. 5 П(С)БО 10. [23]

Наприклад, підприємство «А» має довгострокову дебіторську заборгованість, яку слід погасити через три роки. У листопаді 2022р. воно отримало інформацію про те, що стосовно дебітора порушено справу про банкрутство, а підприємство «А» включене до шостої черги кредиторів. У квітні 2023 р. отримано інформацію, що через недостатність майна дебітора вимогу підприємства «А» не буде задоволено. Отже, у квітні 2023 р. слід списати цю довгострокову заборгованість без використання резерву.

У процесі своєї діяльності підприємство може отримувати інформацію, на підставі якої виникає невпевненість у погашенні боржником його заборгованості. Таку інформацію може бути отримано у процесі листування з підприємствами-дебіторами; аналізу динаміки погашення заборгованості; внаслідок відсутності надходження оплат від дебітора протягом тривалого періоду або отримання відомостей про несприятливий фінансовий стан контрагента-дебітора, порушення справи про його банкрутство тощо. За таких умов підприємству потрібно створювати резерв сумнівних боргів. Розпочинати формування резерву сумнівних боргів слід тоді, коли у цьому є потреба, тобто після виникнення перших сумнівних боргів. Надалі слід переглядати цей резерв на кожну дату балансу. Згодом, якщо підприємство добре керує своєю дебіторською заборгованістю та ліквідує всі сумнівні суми заборгованості, воно може отримати і нульову величину резерву сумнівних боргів під час чергового його розрахунку. [28]

У п. 8 П(С)БО 10 зазначено, що величина резерву визначається за одним із *двох методів*:

1) застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості. За цим методом величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності кожного окремого дебітора;

2) застосування коефіцієнта сумнівності. За цим методом величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності. Коефіцієнт сумнівності може розраховуватися такими способами:

- а) визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході;
- б) класифікація дебіторської заборгованості за строками непогашення;
- в) визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років.

Підприємство може обрати один із методів розрахунку резерву. І цей вибір необхідно зафіксувати у наказі про облікову політику або в окремому

наказі керівника підприємства, що видається перед першим формуванням резерву. Також у наказі визначаються критерії сумнівності та інші параметри, за допомогою яких розраховується резерв. Величина сумнівних боргів на кожен дату балансу, що буде визначена за обраним методом, становить залишок резерву сумнівних боргів на ту саму дату. Інформацію про обраний метод розрахунку резерву та всі параметри розрахунку також потрібно наводити у примітках до фінансової звітності згідно з п. 13.4 П(С)БО 10.

Очевидно, що залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може перевищувати суму дебіторської заборгованості на ту саму дату (про це зазначено також у п. 8 П(С)БО 10).

Далі розглянемо окремо кожен метод формування резерву на прикладах.

За методом абсолютної суми сумнівної заборгованості величина резерву розраховується на основі аналізу сумнівності кожної окремої суми або у розрізі окремих дебіторів. Відповідно метод абсолютної суми є найточнішим та найдостовірнішим. Цей метод є доречним у таких випадках:

1) якщо кількість дебіторів є відносно невеликою та щодо них можна отримати інформацію про ймовірність погашення заборгованості;

2) якщо підприємство має у своєму складі спеціальні служби для управління дебіторською заборгованістю (відділ контролю заборгованості, служба економічної безпеки, відділ по роботі з покупцями тощо). [28]

Коли дохід від реалізації визнається під час відвантаження раніше передплачених товарів, робіт або послуг, дебіторська заборгованість за такими операціями не може виникати. Отже, такі операції і не потрібно включати до розрахунку резерву, щоб не перекручувати результати такого розрахунку. Зауважимо, що визначення чистого доходу міститься у п. 3.3 Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджених наказом Мінфіну від 28.03.2013 р. №433. Так, у статті Звіту про фінансові результати «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» відображається дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг за вирахуванням наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих

товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів. Найчастіше під податками і зборами слід розуміти ПДВ та акцизний податок. [28]

Інформацію про суму такого чистого доходу за певний період можна отримати, визначивши обороти за проведенням Д-т 361 К-т 70 за вирахуванням відповідних оборотів за проведенням Д-т 70 К-т 641 (вирахування ПДВ), а також відповідних оборотів за кредитом субрахунка 704 (надані знижки, повернення продукції та інші вирахування з доходу). Інформацію про суму безнадійних боргів можна отримати з даних аналітичного обліку дебіторської заборгованості. [21]

У наказі про облікову політику або в окремому наказі про створення резерву сумнівних боргів слід зазначити, за який період беруться дані про чистий дохід та безнадійну заборгованість. [28]

У разі застосування цього методу розрахунку резерву слід звернути увагу на таке. Сума резерву, яка формується на дату балансу, додається до суми резерву, яка була сформована на попередню дату балансу. Так зазначено у прикладі 3 до П(С)БО 10. Тому резерв за цим методом може зменшуватися тільки внаслідок списання безнадійної дебіторської заборгованості (наприклад, проведенням Д-т 38 К-т 36). При цьому слід стежити, щоб величина нарахованого резерву не перевищила суму наявної дебіторської заборгованості. Зокрема, для цього слід вчасно списувати безнадійну дебіторську заборгованість за рахунок створеного резерву. [24]

Згідно з п. 9 П(С)БО 10, дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги класифікується шляхом групування дебіторської заборгованості за строками її непогашення, а потім встановлюється окремий коефіцієнт сумнівності для кожної групи. Принципи такого групування заборгованості слід визначити у наказі про облікову політику або в наказі про створення резерву, а також розкрити у примітках до фінансової звітності. Коефіцієнт сумнівності підприємство встановлює виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за попередні звітні періоди. Є

тенденція до зростання коефіцієнта сумнівності зі збільшенням строків непогашення дебіторської заборгованості. І нарешті, величина резерву сумнівних боргів визначається так: сума дебіторської заборгованості щодо кожної групи множиться на коефіцієнт сумнівності для цієї групи, а потім усі результати підсумовуються.

Коефіцієнт сумнівності (K_c) щодо кожної групи дебіторської заборгованості визначається за такою формулою 1.1:

$$K_c = (Бзн : Дзн), \quad (1.1)$$

де: Бзн — безнадійна дебіторська заборгованість групи у складі дебіторської заборгованості цієї групи на дату балансу в обраному для спостереження періоді;

Дзн — дебіторська заборгованість відповідної групи на дату балансу в обраному для спостереження періоді.

Визначення середньої питомої ваги списаної дебіторської заборгованості

Цей метод розрахунку резерву полягає у визначенні середньої питомої ваги списаної протягом звітного періоду дебіторської заборгованості у загальній сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні кілька періодів. Кількість таких періодів, а також їх тривалість (місяць, квартал, рік) слід зафіксувати у наказі про облікову політику або в окремому наказі про створення резерву. [28]

Коефіцієнт сумнівності (K_c) відповідної групи дебіторської заборгованості визначається за такою формулою 1.2:

$$K_c = (\sum Бзн : Дзн) : i, \quad (1.2)$$

де:

Бзн — фактично списана безнадійна дебіторська заборгованість відповідної групи за i -ий місяць періоду, обраного для спостереження;

Дзн — дебіторська заборгованість відповідної групи на кінець i -го місяця періоду, обраного для спостереження;

i — кількість місяців у періоді, обраному для спостереження.

1.4. Облік довгострокової дебіторської заборгованості

Облік довгострокової дебіторської заборгованості ведеться на рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші активи». Даний рахунок призначено для обліку заборгованості юридичних та фізичних осіб, яка не виникає у процесі нормального операційного циклу і буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. Виникнення довгострокової дебіторської заборгованості відображається за дебетом рахунка 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші активи», а погашення чи списання – за кредитом. [21]

Залежно від виду довгострокової дебіторської заборгованості для її обліку використовуються такі субрахунки:

181 «Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду»; 182 «Довгострокові векселі одержані»;

183 «Інша дебіторська заборгованість».

Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду, визначається відповідно до П(С)БО 14 «Оренда») і відображає чисті інвестиції орендодавця у фінансову оренду. Облік такої заборгованості розглядатиметься у розділі 4.

Порядок здійснення операцій з векселями регламентується Цивільним кодексом України, Законами України «Про обіг векселів в Україні» від 05.04.01 № 2374ІІІ та «Про цінні папери і фондовий ринок» від 23.02.06 № 3480ІV. Економічна сутність, визначення та види векселів детально розглядаються в п. 5 «Облік векселів виданих» цього розділу.

Особливістю довгострокових векселів одержаних є те, що вони використовуються для забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості.

У системі рахунків бухгалтерського обліку одержаного довгострокового векселя відображається проведеннями:

Дебет субрахунка 182 «Довгострокові векселі одержані»; Кредит субрахунка 377 «Розрахунки з іншими дебіторами».

Погашення довгострокового векселя зарахуванням грошових коштів на поточний рахунок підприємства відображають у бухгалтерському обліку таким записом:

Дебет субрахунка 311 «Поточні рахунки в національній валюті»; Дебет субрахунка 182 «Довгострокові векселі одержані».

Облік іншої довгострокової заборгованості ведеться на субрахунок 183 «Інша дебіторська заборгованість». [21]

Довгострокова заборгованість, на яку нараховують відсотки, в балансі відображається за теперішньою вартістю, яка залежить від виду та умов її погашення. Частина довгострокової заборгованості, яку передбачається погасити протягом дванадцяти місяців з дати балансу, відображається у складі поточної дебіторської заборгованості на ту саму дату.

У системі аналітичного обліку довгострокову дебіторську заборгованість ведуть за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виконання і погашення. [19]

2. ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО, ФІНАНСОВОГО ТА ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ЕЛІТВИНПРОМ»

2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ «Елітвинпром»

ТОВ "ЕЛІТВИНПРОМ" зареєстрована 26.03.2009.

Повна назва: Товариство з обмеженою відповідальністю «Елітвинпром»

Уповноважена особа фірми: Сердюков Сергій Васильович (керівник та підписант з 01.03.2011 р.)

Юридична адреса ТОВ "ЕЛІТВИНПРОМ" — Україна, 65496, Одеська обл., Овідіопольський р-н, селище міського типу Таїрове, ВУЛИЦЯ 40-РІЧЧЯ ПЕРЕМОГИ, 1 "Б".

Телефон: 7856316, 0675187532

Основним видом діяльності є 11.02 Виробництво виноградних вин.

Види діяльності:

01.21 Вирощування винограду

45.20 Технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів

45.31 Оптова торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів

46.34 Оптова торгівля напоями

46.61 Оптова торгівля сільськогосподарськими машинами й устаткуванням

46.62 Оптова торгівля верстатами

46.65 Оптова торгівля офісними меблями

46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами

46.90 Неспеціалізована оптова торгівля

47.25 Роздрібна торгівля напоями в спеціалізованих магазинах

49.41 Вантажний автомобільний транспорт

68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна

71.11 Діяльність у сфері архітектури

71.12 Діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах

46.31 Оптова торгівля фруктами й овочами

46.39 Неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами

Форма власності: ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ (Недержавна власність).

Фірми "ЕЛІТВІНПРОМ" присвоєно код ЄДРПОУ 36362114.

Статутний фонд організації ТОВ "ЕЛІТВІНПРОМ" становить 211 936,58 грн.

Вищий орган – Загальні збори, виконавчий – директор.

Засновник (та кінцевий бенефіціарний власник) – Конопелька Олена Франківна

За даними податкових реєстрів України підприємство перебуває на обліку в органах доходів та зборів і не має податкового боргу.

Індивідуальний податковий номер 363621115219 з 01.04.2009 р.

Зареєстровано в Державній службі статистики (Ідентифікаційний код органу 37507880) 26.06.2009 р.

Зареєстровано в ГУ ДПС в Одеській області Овідіопільській ДПІ (платник податків) 27.03.2009 за номером 4457.

Зареєстровано в ГУ ДПС в Одеській області Овідіопільській ДПІ (платник єдиного внеску) 27.03.2009 за номером 1531029180.

Підприємство є в реєстрі кращих постачальників товарів та послуг 2021 року.

Основні фінансово-економічні показники діяльності підприємства за 2019-2020 роки й аналіз їхніх змін наведені у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності підприємства*

Показники	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	13 105,10	29 239,00	16 133,9	123,11
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	9 420,00	26 503,10	17 083,1	181,35
3. Витрати всього, тис. грн., в т.ч.:	11 062,30	28 897,40	17 835,1	161,22
- інші операційні витрати, тис. грн.	1 639,60	2 394,30	754,7	46,03
- інші витрати, тис. грн.	2,70	0,00	-2,70	-100
4. Доходи всього, тис. грн., в т.ч.:	13 105,10	29 245,10	16 140	123,16
- інші операційні доходи, тис. грн.	0,00	6,10	6,10	100
- інші доходи, тис. грн.	0,00	0,00	0,00	0
5. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	2 042,80	347,70	-1 695,1	-82,98
6. Податок на прибуток, тис. грн.	377,30	62,60	-314,7	-83,41
7. Чистий прибуток, тис. грн.	1 665,50	285,10	-1 380,4	-82,88
8. Нематеріальні активи, тис. грн.	1,60	0,60	-1	-62,5
9. Річна вартість основних засобів, тис. грн.	7 233,20	7 029,50	-203,7	-2,82
10. Коефіцієнт зносу основних засобів, %	59,5	61,77	2,27	X
11. Фондовіддача, грн	1,81	4,16	2,35	129,8
12. Фондомісткість, грн	0,55	0,24	-0,31	-17,05
13. Фондорентабельність, %	-	2,44	2,44	X
14. Середня річна вартість оборотних коштів, тис. грн.	-	32 348,7	32 348,7	100
15. Коефіцієнт оборотності оборотних Коштів	-	0,9	0,9	100
16. Тривалість обороту, дні	-	400	400	100
17. Рентабельність продукції, %	139,12	110,32	-28,8	X
18. Рентабельність виробництва, %	139,12	110,35	-28,77	X
19. Середня річна сума дебіторської заборгованості, тис. грн.	-	13 217,7	13 217,7	100
20. Середня річна сума кредиторської заборгованості, тис. грн.	-	22 702,05	22 702,05	100

*розраховано на підставі фінансової звітності

В результаті дослідження фінансово-економічних показників ТОВ «Елітвінпром» (табл. 2.1) видно, що підприємство протягом 2019-2020 рр. було прибутковим, хоча чистий прибуток у 2020 році порівняно з 2019 роком

зменшився на 1 380,4 тис. грн, а чистий дохід від реалізації продукції збільшився на 16 133,9 тис. грн. Середньорічна сума дебіторської заборгованості за 2020 рік склала 13 217,7 тис. грн, а середньорічна сума кредиторської заборгованості була 22 702,05 тис. грн. Середня річна вартість оборотних коштів була 32 348,7 тис. грн, що в коефіцієнті вийшло 0,9. Тривалість 1 обороту на підприємстві складає 400 днів. Рентабельність продукції 2020 року порівняно з 2019 роком зменшилася на 28,8%. Рентабельність виробництва 2020 року порівняно з 2019 роком зменшилася на 28,77%. Середня річна сума дебіторської заборгованості складає 13 217,7 тис. грн. Середня річна сума кредиторської заборгованості складає 22 705,05 тис. грн.

2.2. Характеристика організації бухгалтерського обліку та облікова політика»

Основними умовами правильної організації бухгалтерського обліку є використання найбільш раціональних форм і методів обліку, підвищення його технічного озброєння. На ТОВ «Елітвінпром» використовується наступні види обліку в процесі організації:

Оперативно-технічний (оперативний) облік який здійснюється безпосередньо в цеху та складі й забезпечує негайне спостереження та реєстрацію визначених виробничих і комерційних операцій та інших факторів господарської діяльності підприємства. **Метою** оперативного обліку у ТОВ «Елітвінпром» є швидке одержання інформації про хід виробництва, реалізацію продукції (робіт, послуг), результати діяльності.

Оперативний облік слугує для оперативного планування й поточного спостереження за розвитком виробництва, виконанням робіт, послуг. Він охоплює господарські й виробничі операції, що не мають безпосереднього відображення на рахунках бухгалтерського обліку. За допомогою оперативного обліку одержують дані про щоденний випуск продукції,

щоденне відвантаження і реалізацію продукції, товарів, про витрати сировини та інших матеріальних цінностей, трудові витрати, додержання умов договірних поставок тощо. Дані для оперативного-технічного обліку одержують шляхом безпосереднього спостереження фактів господарської та виробничо-фінансової діяльності підприємства «Елітвинпром».

Разом із тим, оперативний-технічний облік охоплює і ті господарські операції, які не мають безпосереднього відображення у бухгалтерському обліку. Так, з його допомогою контролюють явку працівників на підприємство та закінчення робочого часу, роботу верстатів і машин, їх простої, режим технологічного процесу, стан та хід розрахунків підприємства з іншими підприємствами, організаціями, установами та ін.

Показники оперативного обліку використовують для забезпечення контролю і прийняття необхідних заходів. Ці показники часто не документують, а сповіщають усно.

Оперативний облік характеризується швидкістю одержання облікових відомостей.

Для одержання необхідної інформації дані оперативного обліку на підприємстві часто одержують шляхом спостереження, але нині дедалі ширше використовують сучасну техніку, наприклад, комп'ютери, телефакси, автоматизовані системи бухгалтерського обліку.

Оперативним обліком зайняті працівники всіх служб підприємства – виробничої, технічної, бухгалтерської, постачання, праці, кадрів тощо.

Головним завданням оперативного обліку є швидка (оперативна, за короткий проміжок часу, протягом дня) видача оперативних даних. Оперативний облік передбачає використання статистичних методів, головним чином таких, як спостереження господарських та технологічних операцій та їх реєстрація.

Статистичний облік — це планомірне збирання й вивчення масових кількісних та якісних явищ і закономірностей загального розвитку за конкретних умов місця й часу (перепис наявності обладнання, визначення

середньої заробітної плати працівників підприємства за категоріями працюючих, кількість і якість виробленої продукції, використання робочого часу, чисельності населення тощо). Дані про господарські та виробничі зміни статистичний облік одержує з оперативного-технічного і бухгалтерського обліку. Наприклад, за даними статистичного обліку можна визначити зростання продуктивності праці, зниження собівартості продукції (робіт, послуг), чисельність працюючих за віком, статтю, кваліфікацією тощо. Ці дані допомагають аналізувати результати різних процесів і прогнозувати подальший їх розвиток.[3]

Бухгалтерський облік - це спосіб документального спостереження, відображення й контролю за господарською і фінансовою діяльністю виробників і господарників (підприємств, організацій, орендних, спільних підприємств, акціонерних товариств тощо), а також система збирання, вимірювання, обробки, інтерпретації та передачі інформації про господарську діяльність підприємства, установи, організації внутрішнім та зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень. Облік ведеться у вартісному, натуральному та трудовому вимірниках. Він ґрунтується на суворому дотриманні документації та здійснюється на основі державних правових актів, тобто на основі правових чинників, що передбачає виникнення виробничих господарських підрозділів (цех, бригада, ланка, виробник), малих підприємств.

Побудова бухгалтерського обліку залежить від розвитку всіх чинників, що зумовлюють його суть. Так, застосування ПЕОМ дає можливість одному працівникові оперувати нормативною, технологічною, обліковою, правовою інформацією, що підносить інтегрованість бухгалтерського обліку в системі управління на вищій рівень, породжуючи нову якість обліку й нові чинники його побудови.

На відміну від інших видів обліку бухгалтерський облік забезпечує суцільну реєстрацію всіх господарських операцій на підставі документів, первинного обліку.

Бухгалтерський облік базується на документуванні всіх господарських процесів і проведенні періодичних інвентаризацій, забезпечує виявлення та мобілізацію резервів підприємства з метою зниження собівартості продукції (робіт, послуг).

Практичне ведення облікового процесу на підприємствах вимагає формування на кожному з них власної облікової політики. Це зумовлено тим, що нормативні документи визначають методичні засади бухгалтерського обліку і звітності, а тому повинні доповнюватись конкретизованою методикою, яка б давала можливість забезпечити їх організацію в умовах мінливості ситуацій у господарській діяльності підприємств.

Водночас, нормативні документи можуть не містити конкретних рекомендацій щодо правил ведення бухгалтерського облік окремих фактів господарського життя. Якщо не встановлено порядку ведення конфетного питання, то підприємство самостійно розробляє відповідний спосіб, таким чином формуючи власну облікову політику.

Таким чином, облікова політика підприємства це, по суті, конкретизований кодекс правил, прийомів і процедур ведення бухгалтерського обліку, складання й подання всіх видів звітності, який забезпечує дотримання єдиної методики відображення господарських операцій підприємства упродовж тривалого періоду із дотриманням основних методологічних принципів бухгалтерського обліку, фінансової й інших видів звітності.

Повноваження власника (власників) підприємства встановлювати облікову політику реалізується через визначення у розпорядчому документі переліку методів оцінки, обліку і процедур, щодо яких нормативно-методична база передбачає більш ніж один їх варіант. Одноваріантні методи оцінки, обліку і процедур до такого розпорядчого документу включати не доцільно, як імперативні для застосування підприємством норми.

Вибір облікової політики залежить від особливостей діяльності кожного конкретного підприємства. При формуванні облікової політики слід враховувати фактори, що на неї впливають.

Правильно розроблена облікова політика, яка враховує умови та можливості ведення господарської діяльності, повинна забезпечити повноту відображення в бухгалтерському обліку всіх фактів господарської діяльності та раціональність його ведення.

Облікова політика підприємства має організаційну, методичну та технічну складові. Кожна з них об'єднує відповідні об'єкти, за якими існують альтернативні варіанти (елемента). Об'єктом облікової політики є будь-яка норма чи позиція підприємства з організації і ведення обліку щодо якої передбачено альтернативні варіанти.

Отже, елементи облікової політики - це методичні прийоми чи способи, які обираються з числа загальноприйнятих з врахуванням особливостей діяльності підприємства. При цьому треба вибирати ті елементи облікової політики, які відповідають особливостям його діяльності.

Отже, підприємство при формуванні власної облікової політики врахувало за основу наступні складові (елементи) облікової політики: методи оцінки вибуття запасів; періодичність визначення середньозваженої собівартості одиниці запасів; порядок обліку (ідентифіковано чи загалом) і розподілу транспортно-заготівельних витрат, а також виділення окремого субрахунку для їх обліку; методи амортизації необоротних активів; вартісні ознаки предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів; переоцінка необоротних активів; періодичність (період) зарахування сум дооцінки необоротних активів до нерозподіленого прибутку; перелік і склад змінних та постійних загальновиробничих витрат, бази їх розподілу; перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг); метод обчислення резерву сумнівних боргів; перелік створюваних забезпечень майбутніх витрат і платежів; порядок оцінки ступеня завершеності операцій з надання послуг; порядок визначення ступеню завершеності робіт за будівельним контрактом; поріг суттєвості щодо окремих об'єктів обліку; періодичність відображення відстрочених податкових активів і відстрочених податкових зобов'язань; база розподілу витрат за операціями з

інструментами власного капіталу; засади ціноутворення у внутрішньогосподарських розрахунках; використання класу 8 та/або 9 Плану рахунків бухгалтерського обліку; дата визначення придбаних в результаті систематичних операцій фінансових активів; наявність окремого балансу філіями, представництвами, відділеннями та іншими відокремленими підрозділами підприємства.

При цьому, щодо окремих складових елементів облікової політики у нормативних документах міститься перелік альтернативних варіантів (методи оцінки вибуття запасів при відпуску їх у виробництво, з виробництва, продажу та іншому вибутті; методи амортизації необоротних активів; метода оцінки фінансових інвестицій, фінансових активів, зобов'язань, інструментів власного капіталу та похідних; методи оцінки ступеня завершеності операцій по назадню послуг, за будівельним контрактом; бази розподілу загальновиробничих витрат; методи оцінки активів та зобов'язань в операціях пов'язаних сторін). Щодо інших складових - то їх застосування в обліковій практиці виноситься на самостійний розсуд самого підприємства чи установи з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигод від їх використання.

Господарська діяльність потребує постійного якісного аналізу економічних процесів та явищ, що нерозривно пов'язано з станом економічних умов, в яких функціонує суб'єкт господарювання та змінами в законодавчій базі країни.

Результативність діяльності підприємства проявляється через ряд економічних показників, які в узагальненому вигляді відображають результати діяльності та потенціал економічного розвитку суб'єкта господарювання.

На ТОВ «Елітвінпром» є відділ бухгалтерії на чолі з головним бухгалтером. Структура відділу наведена на рис. 2.1 та посадові функції облікового персоналу - в табл. 2.2.

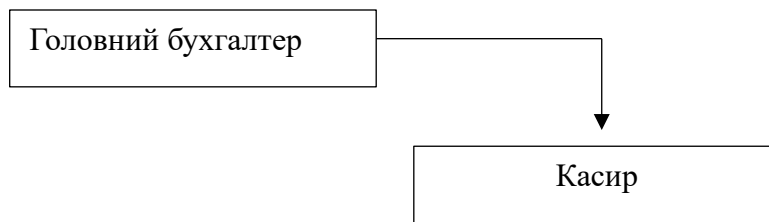

Рис. 2.1. Структура відділу бухгалтерії*

*складено автором

Таблиця 2.2 – Посадові функції облікового персоналу ТОВ «Елітвінпром»*

Посада	Функції
Головний бухгалтер	<ol style="list-style-type: none"> 1. Забезпечує ведення бухгалтерського обліку, дотримуючись єдиних методологічних засад, встановлених Законом про бухгалтерський облік, з урахуванням особливостей діяльності підприємства; 2. Організовує роботу бухгалтерської служби, контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій; 3. Здійснює контроль за веденням касових операцій, раціональним та ефективним використанням матеріальних, трудових та фінансових ресурсів; 4. Бере участь у проведенні інвентаризаційної роботи на підприємстві, оформленні матеріалів, пов'язаних із нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства; 5. Забезпечує складання на основі даних бухгалтерського обліку фінансової звітності підприємства, підписання її та подання в установлені строки користувачам;
Касир	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здійснює операції, пов'язані з прийманням та видаванням готівкових грошових коштів через касу підприємства, зберігає всі прийняті цінності. 2. Підписує прибуткові касові ордери та видаткові документи відразу після одержання або видавання за ними готівки, а на доданих до них документах ставить штамп "Сплачено". 3. Видає квитанцію особі, яка здала готівку в касу. 4. Одержує в установах банку готівку, робить записи в касовій книзі операцій одержання і видавання готівки за кожним прибутковим касовим ордером і видатковим документом в день їх надходження або видавання. 5. Виконує інші обов'язки стосовно збереження в касі грошових документів, цінних паперів тощо.

*складено автором

Зазначимо, що підтвердження господарських операцій відбувається на основі первинних документів. Характеристика документів, що використовуються на ТОВ «Елітвінпром» наведені у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Характеристика первинних документів*

Назва	Характеристика
Накладна	У міжнародній комерційній практиці документ, що надається продавцем покупцеві та містить перелік товарів і послуг, їхню кількість та суму коштів, яку покупець має за них сплатити.
Податкова накладна	Документ, який існує лише в електронній формі та використовується платниками ПДВ для обліку податкового зобов'язання та податкового кредиту, які виникаю з цього податку.
Рахунок-фактура	Документ, що носить більше інформаційний характер. Він інформує покупця про товари (роботи), послуги, які йому пропонується оплатити. Для цього він містить дані про: їх кількість; вартість (ціну) кожної позиції; загальну суму платежу; валюту розрахунку.
Платіжне доручення	Розрахунковий документ, який містить доручення платника банку, здійснити переказ визначеної в ньому суми коштів зі свого рахунку на рахунок отримувача.
Прибутковий касовий ордер	Первинний документ, застосовується для оформлення надходжень готівки до каси підприємств (юридичних осіб).
Видатковий касовий ордер	Первинний документ, що застосовується для оформлення видачі готівки з каси підприємств (юридичних осіб).
Платіжна відомість	Відомість, призначена для ознайомлення працівника з нарахованими йому виплатами та здійсненими утриманнями. Ще одна назва даного документа розрахунковий листок по виплаті зарплати.
Касовий чек	Документ, який касовий апарат друкує на спеціальній стрічці.
Розрахунковий чек	Встановленої форми грошовий (фінансовий) документ, який містить безумовне письмове розпорядження чекодавця (власника рахунку у фінансовій установі) про сплату чекотримачеві зазначеної в чеку суми.

*складено автором

Первинні документи є підставою для ведення бухгалтерських подвійних записів та створення кореспонденції (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Кореспонденція рахунків на підприємстві*

Зміст господарської	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
Надійшла передоплата за товар	311	681	25068,6
Відображено суму податкових зобов'язань з ПДВ	643	641/ПДВ	5068,6
Відвантажено покупцеві товар	361	702	25068,6
Списано раніше відображену суму податкових зобов'язань з ПДВ	702	643	5068,6
Проведено залік заборгованостей	681	361	25068,6
Списано собівартість реалізованого товару	902	281	26003,0
Сформовано фінансовий результат	702	791	20000,0
	791	902	26003,0

*розраховано на підставі фінансової звітності

ТОВ «ЕЛІТВИНПРОМ» використовує «BAS Бухгалтерію» та дві форми: Ф-1 "Баланс"; Ф-2 "Звіт про фінансові результати", так як являється невеликим підприємством.

«BAS Бухгалтерію» – це програмне забезпечення, яке дозволяє автоматизувати операції бухгалтерського та податкового обліку підприємств будь-яких галузей та форм власності відповідно до чинного законодавства України.

Даний продукт зручний у використанні, має зрозумілий і простий інтерфейс, з можливістю організації віддаленої роботи, що на сьогоднішній день має важливе значення. У програмі все влаштовано так, що будь-який користувач може настроїти форми та журнали на власний розсуд.

BAS Бухгалтерія підходить тим організаціям, які можна віднести до малого або середнього бізнесу, або є необхідність вести кілька підприємств із пов'язаною діяльністю в одній базі даних.

За допомогою “BAS Бухгалтерія” ТОВ «ЕЛІТВИНПРОМ» може автоматизувати:

- Облік різних засобів та операцій, у т.ч.:
  - Складський облік за середньою, за FIFO, за ціною продажу
  - облік торгових, комісійних операцій, операцій з тарою
  - облік банківських, касових та інших фінансових операцій;
  - Облік операцій з ОЗ, НМА та МНМА
  - Облік виробничих витрат та операцій випуску продукції та напівфабрикатів
  - Облік розрахунків із контрагентами
  - Облік зарплати та кадрів
  - Закриття місяця та формування фінансового результату
- Витяг будь-яких первинних документів та автоматичне формування бухгалтерських проводок кожним документом
- Формування регламентованої звітності, у т. ч. для кількох підприємств із різними системами оподаткування;

- Можливість коректно розрахувати собівартість;
- Інструменти для спрощеного розрахунку заробітної плати;
- Наявність безлічі форм звітів та продуманих деталей, які спрощуватимуть діяльність бухгалтерії.

Для забезпечення відтворення основних виробничих засобів важливе значення має вивчення їхнього стану та використання, що є важливим фактором підвищення ефективної діяльності підприємства.

Показники стану й ефективності використання основних засобів можна об'єднати в три групи, які характеризують (табл. 2.5):

- 1) забезпечення підприємства основними засобами;
- 2) стан основних засобів;
- 3) ефективність використання основних засобів.

До показників, які характеризують забезпеченість підприємства основними засобами, належать: фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства.

Фондомісткість є величиною зворотною до фондovіддачі. Цей показник дає можливість визначити вартість основних засобів на одну гривню виробленої продукції і характеризує забезпеченість підприємства основними засобами. За нормальних умов фондovіддача повинна мати тенденцію до збільшення, а фондомісткість – до зменшення.

Забезпеченість підприємства основними виробничими засобами визначається рівнем фондоозброєності праці. Останню розраховують як відношення вартості основних виробничих засобів до чисельності працівників підприємства. Збільшення рівня фондоозброєності є позитивним фактором. Коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства визначається як відношення вартості основних виробничих засобів (за вирахуванням суми їхнього зносу) до вартості майна підприємства.

Якщо коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства сягає критичної позначки (0,2 - 0,3), то реальний виробничий

потенціал підприємства буде низьким і треба терміново шукати кошти для виправлення становища.

Стан основних виробничих засобів характеризують через такі коефіцієнти: зносу основних засобів; придатності; оновлення; вибуття (приросту) основних засобів.

До показників, які характеризують ефективність використання основних засобів, належать: фондвіддача, рентабельність основних засобів, сума прибутку на одну гривню основних засобів. Найбільш загальним показником, який характеризує ефективність використання основних засобів, є фондвіддача.

Абсолютним показником ефективності використання основних засобів є сума прибутку на одну гривню основних засобів. До показників ефективності використання основних засобів можна також віднести показник питомої ваги активної частини основних засобів у їх загальній сумі.

Таблиця 2.5 – Показники ефективності використання основних засобів*

Показник	2019	2020	Відхилення	
			+/-	%
1. Фондомісткість	1,363	6,278	4,915	4,606
2. Фондоозброєність	541,264	557,258	15,994	1,030
3. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства	0,183	0,178	-0,005	0,975
4. Коефіцієнт зносу ОЗ	0,595	0,618	0,023	1,038
5. Коефіцієнт придатності основних засобів	0,405	0,382	-0,023	0,944
6. Фондовіддача	0,734	1,590	0,856	2,167
7. Рентабельність ОЗв	9,324	1,550	-7,774	0,166

*розраховано на підставі фінансової звітності

Значення аналізу фінансових результатів полягає в тому, що він є необхідною умовою ефективного управління доходами і витратами підприємств із метою збільшення прибутку та підвищення рентабельності. Від того, наскільки якісно проведено аналіз фінансових результатів, визначено основні чинники, які його забезпечують, залежить майбутня результативність діяльності підприємства.

Фінансові результати діяльності підприємства відображають ефективність його господарювання відповідно до усіх напрямів його діяльності, а саме: основної, іншої операційної, фінансової і інвестиційної діяльності. Вони становлять основу економічного розвитку підприємства і зміцнення його фінансових відносин з партнерами. При визначенні фінансових результатів підприємства кожного з видів діяльності, необхідно враховувати особливості їх формування, зумовлені специфікою того чи іншого виду діяльності. При цьому найбільш суттєву увагу приділяють фінансовому результату від основної діяльності підприємства, що є головною метою його створення, яка дозволяє підприємству отримати основну частку доходу. Основна діяльність на підприємствах різних видів діяльності може суттєво відрізнятись і тому необхідно дослідити характерні особливості кожного підприємства. Це дасть змогу провести подальший аналіз фінансових результатів та зробити їх порівняльну характеристику.

Проведення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства передбачає використання певної методики як сукупності правил, прийомів і методів вивчення та опрацювання фінансової інформації. Основні методи аналізу – горизонтальний, вертикальний, трендовий, коефіцієнтний і факторний.

При проведенні аналізу фінансових результатів основними джерелами інформації є бухгалтерський баланс, звіт про фінансові результати і пояснень до звітності.

Структурно-динамічний аналіз доходів, витрат і прибутку – показників звіту про фінансові результати – є першим етапом оцінки фінансових результатів діяльності організації. При дослідженні доходів і витрат важливим є вивчення їх рівня і структури в звітному і попередньому періодах, оцінка динаміки, і з'ясування її причин.

Другим етапом оцінки фінансових результатів є горизонтальний аналіз показників прибутку. Він допомагає побачити рівень і динаміку показників, а

також дає можливість досліджувати стабільність отримання доходів і твори витрат, за рахунок чого можна зробити прогнози про їх зміну в майбутньому.

Наступним етапом є факторний аналіз прибутку, а пізніше і показників рентабельності з метою з'ясування причин зміни даних показників. Провести дослідження можна методом ланцюгових підстановок або абсолютних різниць виходячи їх порядку формування показників. Головною метою тут є виявлення ступеня впливу на різні види прибутку ряду факторів, в тому числі зростання або збільшення виробництва товарів, обсягів продажів, підвищення якості та розширення асортименту товарів, збільшення рентабельності; виявлення резервів збільшення прибутку та ін.

Аналіз динаміки фінансових результатів наведений у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз динаміки фінансових результатів*

Показник	2019	2020	Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
			2020/2019	2020/2019
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	13105,10	29239,00	16133,90	223%
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	9420,00	26503,10	17083,10	281%
Валовий:				
- прибуток	3685,10	2735,90	-949,20	74%
- збиток				
Інші операційні доходи	0	6,10	6,10	100%
Інші операційні витрати	1639,60	2394,30	754,70	146%
Фінансові результати від операційної діяльності:				
- прибуток	2045,50	347,70	-1697,80	17%
- збиток				
Доход від участі в капіталі	-	-	-	-
Інші фінансові доходи	-	-	-	-
Інші доходи	-	-	-	-
Фінансові витрати	-	-	-	-
Втрати від участі в капіталі	-	-	-	-
Інші витрати	2,70	0	-2,70	0%
Фінансові результати до оподаткування:				

Продовження табл. 2.6

Показник	2019	2020	Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
			2020/2019	2020/2019
- прибуток	2042,80	347,70	-1695,10	17%
- збиток				
Витрати (дохід) з податку на прибуток	377,30	62,60	-314,70	17%
Чистий фінансовий результат:				
- прибуток	1665,50	285,10	-1380,40	17%
- збиток				

*розрахована на підставі фінансової звітності

У фінансовому стані підприємства знаходять відображення у вартісній формі загальні результати роботи підприємства з управління фінансовими ресурсами.

Фінансовий стан підприємства визначається такими елементами:

- прибутковість роботи підприємства;
- оптимальність розподілу прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових платежів;
- наявність власних фінансових ресурсів не лише мінімально-необхідного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції;
- раціональне розміщення основних і оборотних фондів;
- платоспроможність та ліквідність.

Якщо підприємство досягає в цих напрямках необхідних параметрів то фінансовий стан підприємства вважається стабільним. Фінансовий стан підприємства не може бути стійки, якщо воно не отримує прибутку у розмірах, що забезпечують необхідний приріст фінансових ресурсів спрямованих на зміцнення матеріально-технічної бази підприємства та їх соціальної сфери.[4]

Першочерговий завданням фінансової служби підприємства є фінансовий контроль за виконанням планів та завдань по випуску високорентабельної, конкурентоспроможної продукції за зниженням витрат на

виробництва, запровадження режиму економії матеріальних ресурсів та управління виробництвом.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої комерційної і фінансової діяльності, що вищі показники виробництва і реалізації продукції робіт і послуг, нижча їх собівартість, то вища рентабельність і вищий прибуток, то кращим є фінансовий стан підприємства. І навпаки, у результаті недовиконання плану з виробництва і реалізації відбувається підвищення собівартості продукції, робіт, послуг, зменшення виторгу і суми прибутку і, як наслідок, - погіршення фінансового стану підприємства його платоспроможності.

В об'єктивній оцінці фінансового стану зацікавлені всі користувачі бухгалтерської (фінансово) звітності, які в Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку об'єднані в три основні групи, а саме:

- особи, які безпосередньо займаються бізнесом на даному підприємстві;
- особи, які не працюють на підприємстві, але мають пряму фінансову зацікавленість у даному бізнесі (наприклад, власники акцій);
- особи, які мають не пряму фінансову зацікавленість у даному бізнесі, тобто податкові служби, фондові біржі, що займаються купівлею-продажем цінних паперів, органи, які контролюють ціни, експорт і імпорт, профспілки, преса та інші.[7]

Залежно від інформаційного забезпечення та поділу на різні групи користувачів у вивченні окремих питань аналізу фінансового стану останній поділяється на внутрішньогосподарський та зовнішній фінансовий стан підприємства.

Фінансовий стан будь-якого підприємства виражається у співвідношенні структур його активів і пасивів, тобто засобів підприємства і їх джерел.

Основними завданнями аналізу фінансового стану є визначення якості фінансового стану, вивчення причин його поліпшення або погіршення за певний період, підготовка рекомендацій для підвищення фінансової стійкості і

платоспроможності підприємства. Ці завдання вирішуються на основі дослідження динаміки абсолютних та відносних фінансових показників і розподіляються на такі аналітичні блоки, як:

- структурний аналіз активів і пасивів підприємства;
- аналіз фінансової стійкості;
- аналіз платоспроможності, здатності (ліквідності);
- аналіз необхідного приросту власного капіталу.

Інформаційними джерелами для розрахунку показників і проведення аналізу і річна і квартальна бухгалтерська звітність:

Поняття платоспроможності і ліквідності за своїм змістом сильно близькі, але ліквідність найбільш змістовний показник, оскільки від ліквідності балансу залежить платоспроможність.[9]

Аналіз платоспроможності підприємства вміщує такі кроки:

- аналіз платоспроможності фінансової звітності;
- обчислення і аналіз головних даних платоспроможності.

Аналіз платоспроможності звітності полягає у зіставленні засобів в активі, згрупованих за рівнем їхньої платоспроможності та розміщені за порядком скорочення платоспроможності, з заборгованістю в пасиві, по групах за термінами їхнього повернення та розміщеними у порядку росту термінів.

Ліквідність балансу, або платоспроможність, забезпечується у тому випадку, якщо менш платоспроможні ресурси перебиваються відповідними стійкими пасивами, а короткострокові боргові заборгованості збігаються з максимально платоспроможними елементами ресурсів.

Другим кроком аналізу платоспроможності підприємства являється обчислення і аналіз головних коефіцієнтів платоспроможності. Вони застосовуються задля оцінювання ймовірностей підприємства оплачувати свої поточні заборгованості. Коефіцієнти платоспроможності надають уяву не лише про платоспроможність підприємства на визначену дату, а й в випадках виняткових ситуацій. Показники платоспроможності бувають різноманітними

по назві, але сутність їхня однакова як на національних підприємствах, так та у закордонних компаніях.

Аналіз та динаміка ліквідності підприємства наведена у табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Аналіз та динаміка ліквідності підприємства*

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення звітного року від попереднього року	
			абс.	%
Коефіцієнти ліквідності балансу				
- коефіцієнт поточної ліквідності	1,41	1,44	0,03	1,020
- коефіцієнт швидкої ліквідності	0,72	0,53	-0,20	0,727
- коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,004	0,07	0,07	16,698

*розрахована на підставі фінансової звітності

Головними показниками платоспроможності являються:

1) коефіцієнт поточної платоспроможності (визначає платоспроможність підприємства в середньостроковому періоді та обчислюється як співвідношення оборотних ресурсів до поточних зобов'язань);

2) коефіцієнт швидкої платоспроможності (визначає платоспроможність підприємства в короткостроковому періоді та обчислюється як співвідношення монетарних ресурсів, їхніх еквівалентів до поточних зобов'язань);

3) коефіцієнт абсолютної платоспроможності (характеризує миттєву платоспроможність підприємства та розраховується як відношення монетарних засобів і їхньої еквівалентів до поточних зобов'язань).

Для повного розуміння сучасного стану і розмірів розрахунків з покупцями, замовниками та іншими дебіторами необхідно проаналізувати структуру оборотного капіталу ТОВ «Елітвинпром» та визначити, яка його частина приходить на дебіторську заборгованість (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів
ТОВ «Елітвінпром»

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітнього року	на кінець звітнього року	на початок звітнього року	на кінець звітнього року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітнього року	в % до величини зміни оборотних активів
Оборотні активи всього, тис. грн., в тому числі:	1195	32304,6	32392,8	100	100	88,2	x	0,273	100
– запаси	1100	15728,4	20546,7	48,688	63,43	4818,3	14,742	30,634	5462,925
–дебіторська заборгованість	1125÷ 1155	16444,2	9991,2	50,903	30,844	-6453	-20,059	-39,242	-7316,327
– грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	1160, 1165	96,8	1588,6	0,3	4,904	1491,8	4,604	1541,116	1691,383
– інші оборотні активи	1170, 1190	35,2	266,3	0,109	0,822	231,1	0,713	656,534	262,018

*розраховано на підставі фінансової звітності

З табл. 2.8 видно, що основну частину оборотних активів на початок звітнього періоду становила дебіторська заборгованість (50,903% від загальної суми). Трішки меншу частку становили запаси (48,688% від всіх оборотних активів). Зовсім мізерні частки становили грошові кошти та їх еквіваленти (0,3%) та інші оборотні активи (0,109%). Проте станом на кінець періоду ми бачимо зміни. Запаси збільшились на 4818,3 тис. грн. (14,742%) та становили вже 63,43% від загальної суми оборотних активів. Дебіторська заборгованість теж зазнала змін, проте в зворотньому напрямку – зменшилась до 9991,2 тис. грн. (на 20,059%). Грошові кошти та їх еквіваленти значно збільшились – аж до 1588,6 тис. грн. на кінець періоду (зросли на 1491,8%). Також зросли інші необоротні активи – до 266,3 тис. грн. (піднялись на 0,713%).

Враховуючи високі темпи інфляції, що характеризують сучасну економіку України, іммобілізація значної частини коштів підприємства у дебіторській заборгованості не тільки сповільнює фінансовий цикл підприємства, але є і вкрай не вигідним.

Отже, зважаючи на наявні тенденції економічного розвитку України та проаналізований стан дебіторської заборгованості, широке та ефективне впровадження внутрішнього контролю є необхідною передумовою успішного функціонування підприємств.

2.3. Особливості автоматизації обліку дебіторської заборгованості

Сьогодні комп'ютеризація – це один з найважливіших елементів науково-технічного прогресу. Швидкі темпи розвитку інформаційних технологій зумовлені прагненням людства полегшити своє існування. В сучасних умовах перед багатьма підприємствами постає питання про доцільність переходу на нові бухгалтерські комп'ютерні системи оскільки застосування комп'ютерних технологій дозволить вирішити більшість проблем організації бухгалтерського обліку. Крім того, комп'ютерні технології дозволяють збільшити рівень аналітичних розрахунків за рахунок розширення можливостей аналітичного обліку, а також збільшити загальний престиж підприємства [25].

Сьогодні комп'ютеризація – це один з найважливіших елементів науково-технічного прогресу. Швидкі темпи розвитку інформаційних технологій зумовлені прагненням людства полегшити своє існування. В сучасних умовах перед багатьма підприємствами постає питання про доцільність переходу на нові бухгалтерські комп'ютерні системи оскільки застосування комп'ютерних технологій дозволить вирішити більшість проблем організації бухгалтерського обліку. Крім того, комп'ютерні технології дозволяють збільшити рівень аналітичних розрахунків за рахунок розширення

можливостей аналітичного обліку, а також збільшити загальний престиж підприємства

Питанням автоматизації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості присвячено ряд праць вітчизняних вчених: М.Т. Білухи, О.С. Бородкіна, М.С. Пушکارа, В.О. Шевчука, В.Г. Швеця, І.К. Дрозд і зарубіжних дослідників А. Алчера, В.Б. Івашкевича, В.В. Ковальова, Я.В. Соколова. Праці названих вчених висвітлюють концептуальні теоретичні питання створення і функціонування комп'ютерних інформаційних систем обліку суб'єктів господарювання. Як показали дослідження наукових праць, існує декілька підходів щодо автоматизації обліку дебіторської заборгованості на підприємстві.[10]

Головними вимогами її користувачів є: повне і своєчасне задоволення інформаційних потреб користувачів; виконання контрольних та аудиторських завдань з метою одержання необхідної інформації про наявні відхилення; одержання комп'ютерних управлінських рішень; здійснення аналізу та прогнозування господарсько-фінансової діяльності підприємства.

Використання засобів автоматизації дає змогу практично повністю вирішити проблему недопущення помилок при перенесенні даних між регістрами та знижує затрати часу на формування й підготовку різноманітних бухгалтерських документів, оскільки при автоматизованому обліку, як правило, ведеться тільки один регістр, а всі інші формуються автоматично. Проведення обліку дебіторської заборгованості в умовах автоматизованих облікових систем залежить від рівня автоматизації бухгалтерського обліку, наявності методик здійснення автоматизованого обліку, ступеня доступності облікових даних, складності оброблення інформації. Програма «1С:Бухгалтерія» дозволяє налагодити розгалужену систему аналітичних рахунків для обліку поточних зобов'язань, вводити господарські операції щодо отримання та погашення різних видів заборгованостей з постачальниками, замовниками, соціальними фондами за шаблонами та за допомогою

документів. В програмі автоматизовані рахунки з контрагентами та підзвітними особами.

Автоматизація обліку дебіторської заборгованості забезпечить збір та обробку інформації, необхідної для оптимізації управління нею. При цьому автоматизація ставить нові вимоги до первинної інформації. Різноманітність форм подання такої інформації, що надходить до бухгалтерії, дає змогу вести зведений облік безпосередньо на підставі первинних документів без попереднього їхнього накопичення та узагальнення. В умовах автоматизованої обробки інформації змінюється цільове призначення бухгалтерського обліку, він стає складовою частиною системи управління підприємством.

Введення в практику автоматизованих інтегрованих систем обліку, контролю та аудиту і розподілених систем обробки даних дає можливість комплексно вирішувати завдання не лише з обліку, але й з контролю, аналізу та аудиту. За допомогою таких систем можна здійснювати оцінку фактичного стану підприємства, а також прогнозувати і моделювати управлінські рішення. Основними принципами комп'ютерної форми ведення бухгалтерського обліку, які впливають на ефективність ведення бухгалтерського обліку розрахунків з дебіторами є:

1. Накопичення і багаторазове використання облікових даних.
2. Один синтетичний рахунок - багато аналітичних рахунків.
3. Автоматичне отримання інформації про відхилення від встановлених норм.
4. Автоматичне формування всіх облікових реєстрів і форм звітності на основі даних, відображених у системі рахунків. [26]

Отже, автоматизація дебіторської заборгованості є ефективним засобом підвищення рівня конкуренції підприємства на ринку. Дебіторська заборгованість має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства. Аналіз показників, які характеризують стан дебіторської заборгованості за попередній період, дає змогу визначити основні завдання політики управління зобов'язаннями. Загалом питання

заборгованості на сучасному етапі розвитку ринкових відносин займає особливу увагу. Заборгованість, як дебіторська, так і кредиторська, є негативним чинником у роботі суб'єктів господарювання.

Таким чином, можна побачити, що сучасна комп'ютерна форма ведення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості полегшує роботу бухгалтерії підприємства, оскільки за рахунок одноразового введення даних забезпечується єдність інформаційної бази. Автоматизація обліку розрахункових операцій дозволяє вести облік господарських операцій підприємства по кількох видах розрахунків - готівка, передоплата, бартер, що не потребує додаткової трати часу та створення нових договорів. Для правильної обробки складних операцій призначені відомості взаємних розрахунків з та дебіторами, які дають змогу контролювати заборгованість підприємства та вчасно її погашати. Автоматизація обліку дебіторської заборгованості дає змогу оперативно вести аналітичний облік поточних зобов'язань. Є можливість в межах одного синтетичного рахунку одержати кілька різновидів аналітики. Отже, підвищується можливість більш детального аналізу інформації щодо зобов'язань, і, як наслідок збільшення ефективності роботи підприємства в цілому.[11]

3. ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

3.1.Завдання, об'єкти та джерела інформації контролю дебіторської заборгованості

Ефективність розрахункових відносин між підприємствами в цілому залежить від стану внутрішньогосподарського контролю розрахунків у межах окремого підприємства.[12]

Несвоєчасне виявлення помилок у розрахункових документах призводить до виникнення різних суперечок під час розрахунків, створення конфліктних ситуацій між контрагентами. Тому мета контролю полягає не лише у перевірці дотримання вимог нормативно-правового забезпечення під час здійснення розрахункових операцій, але й їх, документально-облікового обґрунтування.[27]

Особливу увагу слід звернути на законність розрахунків, їх доцільність, документальне оформлення та правильність відображення розрахункових операцій за даними бухгалтерського обліку та звітності. [5]

До основних завдань внутрішньогосподарського контролю розрахунків належать завдання, що наведені на рис. 3.1.

Завдання внутрішньогосподарського контролю:
• Встановлення обґрунтованості документального оформлення дебіторської заборгованості на зобов'язань за розрахунками підприємства.
• З'ясування дотримання порядку розрахунково-платіжної дисципліни.
• Оцінка ведення бухгалтерського обліку та звітності за розрахунковими операціями.
• Відкриття правопорушень чинного законодавства з обліку й звітності дебіторської заборгованості та зобов'язань, а також факторів, що спричинили їх настання.

Рис. 3.1. Завдання внутрішньогосподарського контролю розрахунків*

*складено автором

Об'єктами внутрішньогосподарського контролю розрахунків є використання коштів і стан їх обліку та звітності у процесі наступних операцій: розрахунки з постачання й закупок, розрахунки з іншими дебіторами та кредиторами, розрахунки з бюджетом, розрахунки з персоналом з оплати праці, розрахунки за претензіями та відшкодуванням завданих матеріальних збитків, інші розрахунки підприємства.

Джерела інформації внутрішньогосподарського контролю розрахунків у частині нормативно-правового забезпечення складаються з: Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті затверджена Постановою НБУ 21.01.04 № 22 зареєстрована в Міністерстві юстиції України 29.03.04 № 377/8976, П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" затверджений наказом МФУ від 08.10.1999 р. № 237, П(С)БО 11 "Зобов'язання" затверджений наказом МФУ від 31.01.2000 р. № 20 та інших законодавчих актів стосовно регулювання розрахунків за їх видами.[13]

Під час контролю розрахунків поряд з нормативно-законодавчою інформацією, використовують певні розрахунково-платіжні документи, виписки банку, записи в бухгалтерських реєстрах, акти взаємозвірення.

Перевірка виникнення погашення заборгованості здійснюється за відповідними субрахунками (синтетичних рахунків) у розрізі особових рахунків аналітичного обліку.[29]

3.2.Характеристика методичних прийомів контролю розрахунків з покупцями та замовниками

В процесі фінансово-господарської діяльності в підприємства постійно виникає потреба в проведенні розрахунків зі своїми контрагентами. Відвантажуючи виготовлену продукцію, підприємство, як правило, не отримує оплату відразу, тобто відбувається кредитування покупця. Таким чином, протягом періоду від відвантаження продукції до моменту

надходження платежу засобу підприємства знаходяться у вигляді дебіторської заборгованості.[14]

Методичні прийоми контролю розрахунків включають:

- інвентаризацію;
- вибіркові та суцільні спостереження;
- службові розслідування;
- економічний аналіз та економіко-математичні методи;
- інформаційне моделювання;
- документальні прийоми (дослідження інформації за сутністю та

змістом, перевірка на нормативно-правову відповідність, зустрічна перевірка, зіставлення, логічна перевірка розрахункових регістрів, взаємний контроль операцій);[30]

- методичні прийоми узагальнення та реалізації результатів контролю (систематизація та групування виявлених порушень, складання проміжних актів, додатків до актів та висновків Ревізійної комісії, оформлення результатів контролю).

Важливе значення серед сукупності методичних прийомів контролю розрахункових операцій належить ***прийому інвентаризації***.

У процесі інвентаризації необхідно звірити розрахунки, що здійснюються різними методами. Зокрема, за розрахунками з іншими підприємствами перевіряючим слід отримати виписку з особового рахунка за кожним підприємством - дебітором чи кредитором. Контрагенти - дебітори (кредитори) або підтверджують заборгованість, або повідомляють свої заперечення, зазначаючи при цьому суму розходжень. Для узагальнення результатів інвентаризації розрахунків із дебіторами, кредиторами, постачальниками й покупцями, складають акт встановленої форми. За розрахунками у межах діяльності підприємства також організовують їх взаємозвірку, що дає можливість підтвердити достовірність і реальність заборгованості.

Якщо під час інвентаризації заборгованості виявляється заборгованість, термін позовної давності якої вже минув, до акта інвентаризації доцільно скласти довідку. Тут же визначаються підстави та терміни її виникнення, встановлюються особи, винні у пропуску терміну позовної давності заборгованості. Вказані особи повинні пояснити причини пропуску терміну позовної давності заборгованості.

Розрахунково-аналітичні методичні прийоми контролю ґрунтуються на застосуванні методів аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості, що дає можливість оцінити й виявити динаміку цієї заборгованості та дослідити причини утворення нереальних сум заборгованості.

Документальні методи потребують використання прийомів дослідження суті й змісту розрахункових операцій для з'ясування повноти, законності та правильності відображення останніх в обліку. Виявлення порушень розрахунків відображають у відповідному розділі акту (висновку) ревізійної комісії. До вказаного акта додаються також групувальні відомості встановлених контролем порушень і зловживань, акти інвентаризації заборгованості та акти звірення розрахунків тощо.

У умовах формування ринкових відносин і різноманітності форм власності виникла необхідність удосконалення функцій управління процесом виробництва, яке викликало потребу створення госпрозрахункових органів фінансового контролю, тобто аудиту.

Аудит є незалежною експертизою фінансової звітності комерційних підприємств уповноваженими на те особами (аудиторами) з метою підтвердження її достовірності для державних податкових органів і власників. Іншими словами, аудит - це надання практичної допомоги керівництву і економічним службам підприємства відносно ведіння справ і управління його фінансами, а також відносно налагодження бухгалтерського фінансового і управлінського обліку, надання різних консультацій. Аудит також дає можливість дати оцінку майна під час приватизації і при акціонуванні підприємств різних форм власності.[14]

Аудит, крім того, охоплює такі основні питання: перевірка комерційної і господарсько-фінансової діяльності суб'єктів господарювання, фінансової звітності з точки зору правильності складання і реальності оголошення оподаткованого прибутку, а також дотримання ними чинного законодавства.

Предметом аудиту є процес розширеного відтворення суспільне необхідного продукту, достовірність відображення його в системі бухгалтерського обліку і звітності, а також дослідження ефективності ділової активності з дотриманням чинного законодавства.

Предмет аудиту має багато загального з предметом економічного аналізу, ревізії і судово-бухгалтерської експертизи.

Аудит покликаний надавати допомогу представникам страхових компаній, бірж, акціонерних товариств, спільних підприємств, комерційних банків, різних іноземних фірм.

Мета аудиту - сприяння ефективності роботи, раціональному використанню матеріальних, трудових і фінансових ресурсів в підприємницькій діяльності для отримання максимального прибутку.

Задачами аудиту розрахунків з покупцями і замовниками є встановити:

- законність виникнення дебіторської заборгованості підприємства;
- своєчасність погашення заборгованості;
- правильність відображення в обліку розрахунків;
- доцільність заходів, здійснених підприємством відносно ліквідації причин, які спричинили прострочену заборгованість.

Об'єктами аудиту є операції по виникненню заборгованості покупців і замовників.

Джерелами інформації для аудиту розрахунків з покупцями і замовниками є:

- наказ про облікову політику підприємства;
- первинні документи по обліку відвантаження товарів покупцями і замовниками, і інші первинні документи;

- облікові реєстри, які використовуються для відображення операцій по обліку заборгованості покупців і замовників;

- аудиторські висновки і інші документи, які узагальнюють результати контролю;

- звітність.

Аудит розрахунків з покупцями і замовниками передбачає перевірку даних, відображених на рахунках і субрахунках бухгалтерського обліку: 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками», 38 «Резерв сумнівних боргів».[15]

У ході аудиту розрахунків з покупцями і замовниками використовують різні методи. Аудитор проводить суцільну або вибірккову інвентаризацію розрахунків. Метод аудиторської перевірки аудитор визначає в залежність від кількості підприємств, яка бере участь в розрахунках. У практиці аудиту перевагу віддають вибіркковому способу.[16]

Незалежно від методу перевірки аудиторю треба встановити:

- правильність відображення в балансі залишків заборгованості;

- причини виникнення заборгованості, терміни її виникнення (давність) і винуватців цього;

- реальність повернення заборгованості (наявність актів звірки розрахунків або гарантійних листів, де боржники визнають свою заборгованість і дотримання термінів позовної давності);

- заходи підприємств, направлені на погашення заборгованості, дотримання вимог П (З) БУ №10 «Дебіторська заборгованість».

Аудит розрахункових операцій потрібно починати з аналізу правильності оплати за відвантажені матеріальні цінності, а також повноти списання відвантажених цінностей.

Під час перевірки необхідно встановити, чи правильно відображені по статтях балансу відповідні залишки заборгованості. Для цього порівнюють залишки на кожний вигляд розрахунків на одну і ту ж дату за даними аналітичного обліку із залишками по синтетичному рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками», Головною книгою і балансом. При наявності

розходжень потрібно перевірити реальність і документальну обґрунтованість заборгованості по кожному покупцю або замовнику. Такі розходження - слідство занедбаності обліку розрахункових операцій або результат зловживань.

Кожна сума дебіторської заборгованості розглядається з точки зору виникнення боргу, причини і давностей створення заборгованості, реальності її отримання. Під час перевірки розрахунків з покупцями встановлюють, чи укладені договору постачання продукції, чи правильно вилічувати суми, належні підприємству за прийняту покупцем продукцію. Перевіряють повноту і своєчасність розрахунків покупців за прийняту ними продукцію. З цією метою проводять інвентаризацію розрахунків, висилають копії картки аналітичного обліку розрахунків (контокорентні виписки) при розрахунках з іногородніми покупцями (організації-кредитори висилають організаціям-дебіторам). [8, 23]

Джерелами інформації для проведення аудиту покупцями і замовниками є:

1. Регістри синтетичного обліку і звітність (баланс (форма № 1), Головна книга).
2. Регістри синтетичного і аналітичного обліку розрахунків;
3. Первинні документи по обліку розрахунків (накладні, рахунку-фактури, договори і інш.).

Нормативна база аудиту розрахунків з покупцями і замовниками:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і звітність в Україні»;
2. Інструкція «Про інвентаризацію основних коштів, нематеріальні активи, товарно-матеріальні цінності, кошти, документи і розрахунки»,
3. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств»
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість».

Таким чином, при перевірці розрахунків з покупцями і замовниками необхідно ознайомитися з переліком суб'єктів господарювання, а також

фізичних осіб, які є дебіторами підприємства, вивчити динаміку заборгованості і встановити відповідність даних, отриманих по розрахунках, даних бухгалтерського обліку.[18]

3.3. Контроль обліку по розрахунках з покупцями та замовниками

Метою внутрішньогосподарського контролю розрахунків з покупцями та замовниками підприємства, здійснюваного працівниками служби обліку та ревізійною комісією підприємства, є:

- - забезпечення систематичного спостереження за достовірністю облікових та звітних даних про наявність і зміну сум дебіторсько-кредиторської заборгованості;
- - своєчасністю перерахування коштів кредиторам і відшкодування належних боргів із дебіторів;
- - правильністю пред'явлення претензій і вчасністю їх погашення, дотриманням розрахунково-платіжної дисципліни на рівні її впливу на платоспроможність підприємства, що забезпечує його нормальну фінансово-господарську діяльність.[19]

Послідовність контролю розрахунків з покупцями та замовниками зображено на рис. 3.2.

Контроль розрахунків з покупцями та замовниками розпочинають з перевірки виконання договірної дисципліни з реалізації готової продукції, товарів, виконання робіт та надання послуг. Згідно ст. 664 *Цивільного кодексу України* обов'язок продавця передати товар покупцеві вважається виконаним у момент:

- вручення товару покупцеві, якщо договором встановлений обов'язок продавця доставити товар;
- надання товару в розпорядження покупця, якщо товар має бути переданий покупцеві за місцем знаходження товару. [8]

Договором купівлі-продажу може бути встановлений інший момент виконання продавцем обов'язку передати товар. Товар вважається наданим у розпорядження покупця, якщо у строк, встановлений договором, він готовий до передання покупцеві у належному місці й покупець поінформований про це.

Готовий до передання товар повинен бути відповідним чином ідентифікований для цілей цього договору, зокрема шляхом маркування. Якщо з договору купівлі-продажу не випливає обов'язок продавця передати товар покупцеві, доставити товар або передати товар у його місцезнаходження, то він вважається виконаним у момент здачі товару перевізникові або організації зв'язку для доставки покупцеві.

Рис. 3.2. Послідовність контролю розрахунків з покупцями та замовниками*

*складено автором на підставі джерел [6,7]

Зобов'язання сторін щодо поставки готової продукції, товарів і розрахунків за ними обумовлені договором поставки перевіряються на предмет асортименту, ритмічності обсягу постачання, правильності

оформлення товарно-транспортних документів і обґрунтованості форми розрахунків.

На основі *зустрічної перевірки* договорів, товарно-транспортних накладних, сертифікатів якості та банківських розрахунково-платіжних документів виявляються факти недовантаження товарно-матеріальних цінностей, продукції, їх невідповідність стандартам за якістю, завищення (заниження) цін, неправильне застосування відповідних надбавок і знижок.

Наступним кроком необхідно вивчити динаміку зміни та величини залишків заборгованості за окремими місяцями.

Джерелами інформації для такої перевірки є баланс (ф. № 1), головна книга, Журнал № 3 і відомості аналітичного обліку 3.1, 3.5 (у сільськогосподарських підприємствах відповідно - журнал-ордер № 11 с.-г., відомість аналітичного обліку по рахунку № 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" № 11.8 с.-г., журнал-ордер № 8, відомість аналітичного обліку по рахунку 681 "Розрахунки за авансами одержаними" № 8а с.-г.). Під час контролю аналізують стан розрахунків на початок і кінець звітного періоду, обґрунтовують зміни, що виникли за звітний період. Значні суми залишків заборгованостей, зростання їх або тривалий термін є підставою для суцільної перевірки за суттю та змістом документів, що оформлені на окрему поставку (відвантаження) готової продукції, товарів.[20]

Інвентаризацію повинна проводити комісія, затверджена наказом керівника підприємства. Для оформлення результатів інвентаризації розрахунків з покупцями та замовниками використовують Акт інвентаризації розрахунків з покупцями, постачальниками та іншими дебіторами і кредиторами (ф. № інв-17).

До акта також оформляють за кожними синтетичним рахунком бухгалтерського обліку довідку, в якій зазначають: суму заборгованості (окремо - строк позовної давності якої минув і яка є безнадійною для погашення), назву й місце знаходження дебітора (кредитора); дату та причини виникнення заборгованості; заходи, що проводились для її ліквідації.

Реальність заборгованості перевіряється зіставленням дати її виникнення та строку позовної давності (нагадаємо, що відповідно до ст. 71 *Цивільного кодексу України* він становить три роки), а також наявністю документів, які засвідчують дані її інвентаризації. За актами інвентаризації розрахунків з покупцями та замовниками досліджують заборгованість, що рахується на балансі в цілому та за окремими боржниками, зокрема, підтверджену ними та виявлену як прострочену, з'ясовують причини та періоди виникнення заборгованості, визначають відповідальних осіб, встановлюють заходи, що вжиті до її стягнення.[22]

Перевірка реальності й достовірності кожної суми виникнення розрахунків та підтвердження їх, документальної обґрунтованості надає змогу оцінити стан аналітичного обліку цих розрахунків та відповідність його даним перевірених документів.

У випадках, коли за окремими дебіторами (кредиторами) виявлено стійку заборгованість, її обґрунтованість визначається за даними первинних документів, регістрами аналітичного обліку та актами взаємної звірки розрахунків.

Для контролю стійкої заборгованості з розрахунків з покупцями (замовниками) проводиться інвентаризація шляхом надсилання їм копій карток аналітичного обліку (контрольної виписки) розрахунків. Цю виписку (акт взаємної звірки розрахунків) після перевірки та внесення необхідних виправлень, підписує та засвідчує печаткою підприємство - покупець і повертає підприємству - продавцю. Тут же встановлюються причини, що перешкоджають своєчасному проведенню розрахунків підприємства з покупцями та замовниками. Також контролюють дотримання строків позовної давності.

У всіх випадках під час контролю обов'язково вивчається дотримання типової кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку, що дозволяє виявляти й факти навмисного спотворення облікових даних із метою приховування зловживань.

Однак, як показали дослідження, навіть на великих підприємствах найчастіше відсутні спеціальні служби внутрішнього контролю (аудиту), що дало б змогу запропонувати комплекс заходів, направлених на створення, постійне впорядкування та удосконалення системи внутрішнього контролю з метою забезпечення інформацією керівництво про стан розрахунків для прийняття ефективних управлінських рішень та складання звітності. Вважаємо, на українських підприємствах необхідно створення таких служб, відділів чи хоча б секторів (наприклад у складі фінансової служби чи бухгалтерії) для здійснення запропонованих заходів (рис.3.3).

Виявлені в ході контролю суми простроченої дебіторської заборгованості доцільно узагальнити окремою відомістю, в якій **всю заборгованість доцільно структурувати в розрізі таких основних груп:**

- нормальна (поточна) заборгованість;
- заборгованість, що тривалий час не сплачується й заходи до стягнення якої не приймаються;
- прострочена заборгованість;
- документально непідтверджена заборгованість;
- спірна заборгованість, за якою справи передані в судові органи;
- безнадійна заборгованість, за якою є рішення суду чи арбітражу про відмову в позові, рішення підприємства про її списання;
- списані суми безнадійних боргів на фінансові результати.

Рис. 3.3. Модель внутрішнього контролю дебіторської заборгованості [6]

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У своїй діяльності підприємство при відображенні в обліку дебіторської заборгованості керується у першу чергу чинними нормативно-правовими актами, а саме Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 10 "Дебіторська заборгованість" та № 13 "Фінансові інструменти". Проведений порівняльний аналіз цих нормативних документів свідчить про існування неузгодженостей між ними щодо сутності дебіторської заборгованості. Варто зауважити, що не існує окремого міжнародного стандарту, який регламентує питання відображення в обліку дебіторської заборгованості, а в існуючих - не дається чіткого визначення поняття дебіторської заборгованості.

На основі проведеного дослідження можна дійти висновку, що дебіторська заборгованість за своєю суттю є сумою заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу.

Для організації обліку та аналізу розрахунків з дебіторами важливе місце посідає класифікація дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість відображається в обліку за різними класифікаційними ознаками відповідно до чинних нормативно-правових актів. Обов'язковим є поділ дебіторської заборгованості, який зафіксований чинними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та "Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій". У межах чинного законодавства підприємство самостійно може обирати систему класифікації дебіторської заборгованості залежно від завдань, які ставить управління перед системою обліку.

В результаті дослідження сутності дебіторської заборгованості визначено, що для забезпечення ефективної організації та проведення обліково-аналітичних процедур щодо дебіторської заборгованості вважаємо за необхідне внести зміни у П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та П(С)БО

13 «Фінансові інструменти» щодо усунення розбіжностей трактування сутності дебіторської заборгованості. Важливим питанням є вдосконалення політики управління дебіторською заборгованістю на підприємстві, та підприємства в межах чинного законодавства повинні самостійно обирати систему класифікації дебіторської заборгованості залежно від завдань, які ставить управління перед системою обліку.

Таким чином, узагальнення проведеного дослідження дозволяє зробити висновок про необхідність усунення розбіжностей щодо трактування сутності дебіторської заборгованості у національних стандартах бухгалтерського обліку, а також в удосконаленні її класифікації.

У процесі господарської діяльності у підприємств постійно виникає проблема у проведенні розрахунків із своїми контрагентами, бюджетом, та податковими органами. Відвантажуючи вироблену продукцію або надаючи послуги, підприємства, як правило, не отримують оплату негайно, тобто вони кредитують покупців. Сьогодні проблема управління, а також обліку товарною дебіторською заборгованістю постала особливо гостро, що пов'язано із проблемами несвоєчасних платежів, повернення боргів у неповному обсязі, виникнення сумнівних боргів. Підприємства, що виступають кредиторами, поступово потрапляють у становище технічного банкрутства, яке характеризується неплатоспроможністю, викликаною істотною простроченістю дебіторської заборгованості над величиною кредиторської заборгованості та вартості активів над фінансовими зобов'язаннями.

В таких умовах потрібна розробка і здійснення спеціальної програми погашення дебіторської заборгованості, в якій чітко визначені кінцева ціль та шляхи її досягнення.

Також, за результатами проведеного дослідження слід зазначити:

- створення резерву сумнівної заборгованості є необхідним для кожного підприємства, що дає можливість відображати у фінансовій звітності реальний стан дебіторської заборгованості та рівномірно відображати витрати пов'язані зі списанням безнадійної дебіторської заборгованості. При цьому

підприємство самостійно в наказі про облікову політику повинно визначити методику нарахування резерву сумнівних боргів;

- уточнено визначення термінів сумнівна та безнадійна дебіторська заборгованість, при цьому безнадійна дебіторська заборгованість не може бути поточною, так як її списують по закінченню терміну позивної давності;

- при визначенні коефіцієнта сумнівності для нарахування резерву сумнівних боргів необхідно брати до уваги не безнадійну заборгованість, як передбачено ПСБО 10 (пропонується внести зміни), а сумнівну дебіторську заборгованість за відповідні періоди.

У зв'язку з тим, що довгострокова дебіторська заборгованість виникає на підприємствах, які потребують залучення додаткових грошових коштів на реалізацію довгострокових проектів, а в нормативних документах та економічній літературі не наведено методик оцінки й управління її розмірами, доцільно створювати резерв щодо довгострокової дебіторської заборгованості, що може суттєво вплинути на фінансові показники діяльності.

Під час розроблення аналітичних процедур управління дебіторською заборгованістю істотне значення має деталізація робочого Плану рахунків, який сприятиме формуванню звітності та необхідної додаткової інформації на підставі використання субрахунків другого, третього і наступних порядків для відображення дебіторської заборгованості за такими ознаками, як склад, валюта розрахунків, строки погашення, види продукції, забезпеченість.

Загальну класифікацію дебіторської заборгованості в системі обліку доцільно представляти в розрізі декількох рівнів, де основними визначальними чинниками є інформативність та відповідність завданням управління. Досліджена класифікація дебіторської заборгованості розкриває економічну природу різних її видів та відповідає структурі бухгалтерського балансу. Вона дає змогу згрупувати заборгованість за термінами її виникнення, за видами, за об'єктами обліку та строками непогашення.

У процесі дослідження уточнено сутність дебіторської заборгованості за національними і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку,

узагальнено підходи до класифікації дебіторської заборгованості за різними ознаками, що сприятиме вирішенню проблеми узагальнення інформації щодо розрахунків із дебіторами залежно від цільових потреб користувачів.

Провівши аналіз ефективності використання основних засобів ми бачимо, що більшість показників мали тенденцію до збільшення, а саме: фондомісткість на 4,915, фондоозброєність на 15,994, коефіцієнт зносу основних засобів на 0,023, Фондовіддача на 0,856. Але були і такі, які зменшились в 2020 році порівняно з 2019 роком: коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства на 0,005, коефіцієнт придатності основних засобів на 0,023 та рентабельність основних засобів на 7,774.

Провівши аналіз фінансових результатів ми бачимо, що чистий прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг) зріс порівняно з 2019 роком на 123%, але також ми бачимо, що при цьому собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) в 2020 році збільшилась порівняно з 2019 роком аж на 181%. Інші операційні витрати збільшилися на 46%. Внаслідок цього, ми бачимо ситуацію, в якій чистий прибуток в 2020 році становить лише 17% від прибутку 2019 року.

Аналіз власного капіталу нам показав, що протягом 2-х років основну частку власного капіталу (98%) становив саме нерозподілений прибуток.

Аналіз ліквідності підприємства мав таку ситуацію, показник поточної ліквідності та показний абсолютної ліквідності збільшилися в 2020 році порівняно з 2019 роком на 0,03 та 0,07 відповідно. Показник швидкої ліквідності зменшився в 2020 році порівняно з 2019 роком на 0,2.

Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості свідчить про необхідність широкого впровадження дієвого внутрішньогосподарського контролю за розрахунками з дебіторами, що забезпечить управлінський персонал достовірною, вчасною, максимально повною інформацією про стан, структуру та динаміку відносин з контрагентами і допоможе правильно визначити основні напрямки діяльності та завдання, які постають перед

суб'єктом господарювання. Першочерговими завданнями при здійсненні внутрішнього контролю дебіторської заборгованості є:

- необхідність введення структурних підрозділів, які будуть здійснювати контроль за складом та структурою дебіторської заборгованості, строками її погашення;

- забезпечення юридичної обґрунтованості кожної суми дебіторської заборгованості;

- моніторинг і діагностика причин виникнення заборгованостей та прорахування їх наслідків;

- розробка дієвої методики аналізу розрахунків з покупцями, замовниками, іншими дебіторами та розробка робочих документів контролера;

- активне використання основних форм рефінансування: факторинг, облік векселів, форфейтинг, тощо; які прискорять трансформацію дебіторської заборгованості у грошові кошти.

Отже, правильно організований внутрішній контроль за своєчасністю, повнотою й юридичною обґрунтованістю розрахунків з дебіторами – запорука успішного розвитку, стабільності та стійкості вітчизняних підприємств в умовах сучасного бізнес-середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств // Фінанси України. № 12. 2003 р. С. 24-36.
2. Бухгалтерський облік: фінансовий та внутрішньогосподарський/ В. В. Сопко, О. В. Бойко, М. І. Кучер. К.: Фенікс, 2003. 468 с.
3. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. Житомир: ПП «Рута», 2006. 832 с.
4. Брігхем Євхен. Основи фінансового менеджменту: пер. з англ. К.: Молодь, 1997. 1000 с.
5. Городянська Л.В. Особливості організації дебіторської заборгованості на підприємстві // Бухгалтерський облік і аудит. 2007. № 6. С. 9-16.
6. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік: Навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 424 с.
7. Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф. (м. Суми, 24-26 квітня 2013 р.) : у 4 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. Суми : Сумський державний університет, 2013. Т. 3. С. 231-233.
8. Кияшко О.М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2011. 21 с.
9. Кузьмінський В.В. Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: Підручник. Київ.: Вища школа, 2006. 223 с.
10. Лігоненко Л.О., Новікова Н.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: навч. посіб. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 275 с.
11. Лучков О. Визначення оптимального розміру дебіторської заборгованості // Актуальні проблеми економіки. 2003. № 1. С. 22-27.

12. Матицина Н. Дебіторська заборгованість: нові облікові підходи. // Економіст. 2005. №1. С. 50-52.
13. Михайлюк О. Дебіторська заборгованість — "головний біль", який можна лікувати // Круглий стіл. 2003. № 4. С. 19-22.
14. Мідлтон Д. Бухгалтерський облік та прийняття фінансових рішень Перекл. з англ., під ред. Єлисеєвої. Харків.: Аудит, ЮНІТІ, 2007. 408 с.
15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 32 "Фінансові інструменти: подання". URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029#Text (дата звернення 15.05.2023).
16. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». URL : https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-39_ukr_2016.pdf (дата звернення 15.05.2023).
17. Наказ державного комітету статистики України від 05.12.2008 р. № 489 «Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0489202-08#Text> (дата звернення 16.05.2023).
18. Нашкерська Г. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги // Бухгалтерський облік і аудит. № 11. 2009. С. 31-37.
19. Ніколаєнко О. Деякі аспекти аналізу дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання// Підприємництво, господарство і право. 2004. № 7. С. 141-145.
20. П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.01 № 559. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> (дата звернення 16.05.2023).
21. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291
22. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 11.05.2023).

23. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 "Дебіторська заборгованість": Затв. Наказом Міністерства Фінансів України № 237 від 08.11.99 р.

24. Садовська І.Б., Божидарнік Т.В., Нагірська К.Є. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 688 с.

25. Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Луганськ, 2002. 19 с.

26. Усач Б. Ф. Аудит: Навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2002. 134 с.

27. Федорченко О.Є. Облік і аналіз розрахунків з дебіторами (на прикладі текстильних підприємств легкої промисловості): автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2009. 23 с.

28. Фінансовий облік: підручник / В. К. Орлова, М. С. Орлов, С. В. Хома; 2-е вид., доп. і перероб. К.: ЦУЛ, 2010. 510 с.

29. Черненко Л.В. Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах: дис. ... к.е.н.: 08.00.04. К., 2007. 241 с.